

42. møde

Torsdag den 17. januar 1985 kl. 10.00

Dagsorden:

1) Tredje behandling af lovforslag nr. L 96:

Forslag til lov om ændring af lov om social bistand. (Rådgivning m.v. på hjælpemiddelområdet).

2) Forespørgsel nr. F 13:

Forespørgsel til statsministeren [om FNs kvindekongress i Nairobi].

Af Helle Degn (S), Eva Møller (KF), Hanne Severinsen (V), Ebba Strange (SF), Lone Dybkjær (RV), Bente Juncker (CD), Anne Grete Holmsgård (VS) og Kofod-Svendsen (KrF).

3) Første behandling af lovforslag nr. L 105:

Forslag til lov om ombygning m.v. af Fysisk Hospital i Hornbæk.

4) Første behandling af lovforslag nr. L 107:

Forslag til lov om ændring af lov om offentlig sygesikring. (Medicintilskudsævn. Regulering af begravelseshjælp).

5) Første behandling af lovforslag nr. L 106:

Forslag til lov om ændring af lov om det civile beredskab. (Det civile beredskab i kommuner og amtskommuner).

6) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 47:

Forslag til folketingsbeslutning om sikring af civilbefolkningen i en eventuel katastrofe- eller krigssituation.

Af Maisted (FD).

7) Første behandling af lovforslag nr. L 109:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdstilbud til ledige. (Uddannelsesyndelse og iværksætterydelse til ledige over 25 år).

8) Første behandling af lovforslag nr. L 110:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. (Forlænget dagpengeregel).

Den første sag på dagsordenen var:

1) Tredje behandling af lovforslag nr. L 96:

Forslag til lov om ændring af lov om social bistand. (Rådgivning m.v. på hjælpemiddelområdet).

(Fremsat 5/12 84. Første behandling 11/12 84. Betænkning 13/12 84. Anden behandling 15/1 85).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslaget vedtoges enstemmigt med 114 stemmer.

Formanden:

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Forespørgsel nr. F 13:

Forespørgsel til statsministeren:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give folketingsmedlemmerne om den danske forberedelse til FNs kvindekongress i Nairobi i 1985 og opfølgning af Handlingsplanen 1980?«.

Af Helle Degn (S), Eva Møller (KF), Hanne Severinsen (V), Ebba Strange (SF), Lone Dybkjær (RV), Bente Juncker (CD), Anne Grete Holmsgård (VS) og Kofod-Svendsen (KrF).

(Forespørgslen anmeldt 7/12 84. Fremme af forespørgslen vedtaget 12/12 84).

Begrundelse

Helle Degn (S):

FNs kvindetår nærmer sig sin afslutning. Derfor skal der gøres status, og der skal tages stilling til, om arbejdet skal fortsættes eller man blot . . .

Formanden:

Jeg har givet ordet til fru Helle Degn.

Helle Degn (S):

Der skal tages stilling til, om arbejdet skal fortsættes eller man skal stoppe her blot med en henkastet konstatering af, at det var så den sag.

Der skal gøres status over kvinders vilkår internationalt, regionalt og nationalt; hvilke fremskridt gjorde vi i 10 års perioden, og hvilke planer har vi eksempelvis frem til år 2000? Alle FNs medlemslande har gjort eller gør i denne tid status. Af alle FNs medlemslande har 113 indtil nu besvaret et fyldigt spørgeskema om, hvilke ændringer der er sket økonomisk, socialt, kulturelt og lovgivningsmæssigt, og den store besvarelsesprocent viser noget om den interesse, regeringer overalt i verden tillægger spørgsmålet om kvinders forbedrede vilkår.

Folketingets partier bag denne forespørgsel har ønsket to ting: dels at høre, hvordan regeringens opfattelse af situationen er, og hvilke forslag den har vedrørende fremtiden, dels har partierne også ønsket at få lejlighed til at fremlægge de synspunkter, som de mener Danmark særlig skal markere i juli måned på FNs kvindekongress i Nairobi.

Vi imødeser med interesse statsministerens besvarelse af forespørgslen.

*Besvarelse***Statsministeren (Poul Schlüter):**

FNs første kvindetår er ved at rinde ud. Ved FNs kvindekongress i Nairobi vil man nu gøre status over, hvor langt man er kommet.

Der er ingen tvivl om, at der er sket en større bevidstgørelse med hensyn til kvindens rolle i samfundet. Vigtigst forekommer det mig, at det kvindelige flertal af befolkningen såvel hos os selv som mange andre steder har formået at bryde den usynlighed, de tidligere enten havde måttet affinde sig med eller frivilligt havde valgt. De sidste år har været

præget af, at kvindebevidstheden er kommet til udtryk på nye og mangfoldige måder, og af, at kvinder både til berigelse for sig selv og også for os mænd har vovet at holde fast deri. De er blevet mere synlige, også her i folketinget og i øvrigt også i regeringen.

Regeringen lægger megen vægt på, at FN fuldt ud opretholder sit engagement i de bestræbelser, der udfoldes på nationalt og internationalt plan til fremme af fuld ligestilling mellem kvinder og mænd. Vor aktive indsats i denne sag kom til udtryk med det vellykkede værtskab for midtvejskongressen i 1980. Det er en helt naturlig ting, at Danmark senere har ratificeret FNs konvention fra 1979 om afskaffelse af enhver form for diskrimination mod kvinder, og det har gævet mulighederne for en aktiv dansk indsats internationalt, at vi i 1983 blev indvalgt i FNs kvindekommision, hvor en af forespørgerne, fru Hanne Severinsen, repræsenterer Danmark.

Den politiske interesse for kvinde- og ligestillingssagen afspejles i, at otte partier står bag den fremsatte forespørgsel. Regeringen hilser forespørgslen velkommen, fordi den giver anledning til at orientere folketinget om status for forberedelsen af en vigtig international begivenhed. Det glæder mig, at der er truffet beslutning om, at folketingets deltagelse i Nairobi vil ligge på samme niveau som i 1975 og 1980.

Mine bemærkninger vil i øvrigt blive uddybet af arbejdsministeren, der som bekendt er formand for regeringskomiteen til forberedelse af kvindekongressen.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Også jeg takker for forespørgslen, der falder i to dele, idet den både går på den danske forberedelse af kvindekongressen i Nairobi og på, hvad vi har nået i vore bestræbelser på at følge handlingsplanen fra 1980 op.

Baggrunden for kvindekongressen i Nairobi er som bekendt, at FNs generalforsamling i 1980 vedtog, at der skulle afholdes en sådan kongress ved udgangen af FNs kvindetår, der jo har strakt sig fra 1976 til 1985.

Kongressen vil blive afholdt i Nairobi i tiden 15.-26. juli i år. Formålet er at gennemgå og vurdere resultaterne af kvindetåret, hvis tema er ligestilling, udvikling og

[Arbejdsministeren]

fred med undertemaerne: beskæftigelse, sundhed og uddannelse. Endvidere skal konferencen tage stilling til den fremtidige strategi både nationalt, regionalt og internationalt inden for kvinde- og ligestillingsområdet.

I overensstemmelse med en henstilling fra FNs generalforsamling har statsministeren i efteråret 1984 nedsat en regeringskomité med mig som formand med den opgave at forberede den danske deltagelse i konferencen.

Komiteen har 33 medlemmer og er sammensat af repræsentanter for en række fagministerier og organisationer, som repræsenterer danske, herunder grønlandske og færøske, kvinder. Blandt medlemmerne er også repræsentanter for arbejdsmarkedets parter. Endvidere indgår enkelte medlemmer i personlig egenskab med særlig baggrund i deres nationale eller internationale engagement i kvinde- og ligestillingsarbejdet.

Denne meget brede sammensætning tilsigter at sikre, at alle berørte myndigheder og organisationer inddrages i de forberedende overvejelser, således at et så bredt spektrum af synspunkter som muligt kan komme til udtryk. Sekretariatsfunktionen for komiteen er henlagt til udenrigsministeriet.

Det forberedende arbejde kom i gang allerede i 1983, da der under udenrigsministeriet blev nedsat en uformel kontaktgruppe, der dels har koordineret den danske deltagelse i relevante internationale møder som optakt til konferencen, dels har udarbejdet eller ajourført materiale til brug i forbindelse med konferencen, herunder en hovedpjece med titlen: »Kvinde i Danmark«.

På det seneste møde i regeringskomiteen, der fandt sted i mandags, havde vi en generaldebat om, hvilke temaer, ideer og synspunkter man fra dansk side bør lægge særlig vægt på under konferencen.

Den foreløbige dagsorden for konferencen omfatter følgende to hovedemner: for det første en kritisk gennemgang og vurdering af de opnåede fremskridt og af de vanskeligheder, landene har mødt i bestræbelserne på at nå målene og gennemføre hensigterne med FNs kvindetår.

Det andet hovedspørgsmål er, hvordan man kan udforme fremadrettede strategier for gennemførelse af fremskridt for kvinder i perioden frem til år 2000, og hvad der kan gøres for at overvinde vanskelighederne med

at opnå målene for og hensigterne bag FNs kvindetår.

Især efter udviklingslandenes ønske skal dette ske under hensyntagen til den internationale udviklingsstrategi for FNs tredje udviklingstår og til etablering af en ny økonomisk verdensorden.

Organisatorisk bliver der tale om et plenum og to komiteer, som vil mødes samtidig. I plenum vil man koncentrere sig om en vurdering af kvindetårets resultater og de forhindringer, man har mødt. De to komiteer forventes at skulle behandle de fremadrettede strategier, henholdsvis de nationale, de regionale og de internationale.

Det forventes, at konferencedokumentationen vil foreligge til det tredje og det sidste forberedende møde i FNs kvindekommision, der afholdes fra den 4. marts til den 13. marts 1985.

I 1984 har der været afholdt en række forberedende møder på regionalt plan. Det drejer sig om møder i Tokyo, Arusha, Havanna og Bagdad samt om et seminar i Wien inden for rammerne af FNs økonomiske kommission for Europa, hvor man drøftede kvinders økonomiske rolle i Øst- og Vesteuropa.

Endelig kan jeg oplyse, at Europarådets komité for ligestilling mellem mænd og kvinder forbereder en ministerkonference i 1986 om ligestilling mellem kvinder og mænd med henblik på en vurdering og opfølgning af verdenskonferencen.

Vi er opmærksomme på, at Danmark som værtsland for kvindekongressen i 1980 må have en særlig forpligtelse til at bidrage til, at den kommende kvindekongres får et positivt forløb. Jeg tænker her også på ønskeligheden af, at kongressens forhandlinger ikke kommer til at forme sig som en gentagelse af de storpolitiske debatter i FN, men i så høj grad som muligt kommer til at koncentrere sig om sagens kerne: kvinders problemer. Men vi gør os nu egentlig ikke store illusioner om, at dette skulle blive en let opgave; det var det hverken i Mexico eller på Københavnskonferencen.

Ligesom det var tilfældet i København, vil der også i Nairobi blive afholdt en alternativ konference, Forum 85. Vi har under vores kontakter med de kenyanske myndigheder lagt vægt på, at der tidsmæssigt burde være et rimeligt sammenfald, når det nu af logistiske grunde ikke var muligt at afvikle rege-

[Arbejdsministeren]

ringskonferencen og Forum 85 samtidig, og resultatet er blevet, at der bliver en kortvarig overlapning mellem de to konferencer.

Endvidere har vi udtalt forventning om, at der vil blive lejlighed til for deltagerne i det alternative forum at fremsætte deres synspunkter og forslag på regeringskonferencen. Regeringen har i øvrigt til gennemførelse af Forum 85 ydet et bidrag på 1 mill. kr.

Regeringen tillægger det meget stor betydning, at der tilvejebringes det bedste og det bredest mulige oplysningsgrundlag om kvinders vilkår i udviklingslandene. Med dette sigte er der af Danidas oplysningsbevilling afsat midler til oplysningsarbejdet om de to konferencer. Midlerne vil blive anvendt til 10 stipendier til danske journalister, der ønsker at dække begivenhederne, til et rejsefond for andre informationsformidlere og endelig til oplysningsaktiviteter i Danmark forud for og efter møderne i Nairobi. Koordinering af dette oplysningsarbejde vil blive forestået af Danske Kvinders Nationalråd og Kvindernes U-landsudvalg i samarbejde med Danida.

Grundtemaet for verdensaktionsplanen for FN's kvindetår er som tidligere nævnt lighed, udvikling og fred. Det er almindeligt anerkendt, at udvikling er en afgørende forudsætning for mærkbare fremskridt, også på ligestillingsområdet. Vi tænker her på udvikling i bred forstand, dvs. inden for de politiske, økonomiske, sociale, kulturelle og andre områder. Der er næppe tvivl om, at den omstændighed, at konferencen bliver afholdt i et udviklingsland, vil medvirke til, at udviklingstemaet får en meget høj prioritet i Nairobi. Danmark lægger som bekendt i sine bistandsprogrammer stor vægt på, at bistandsmidlerne anvendes på projekter, der har en gunstig indvirkning på kvindernes situation. Jeg tænker f.eks. her på drikkevands- og forskellige sundhedsprojekter. Vi skulle derfor have meget gode forudsætninger for at kunne bidrage konstruktivt til hele denne debat.

Efter min opfattelse må det også være rigtigt, at vi viser særlig interesse for bestræbelserne på at forbedre særlig udsatte kvindegrupperes situation. Jeg mener, det må overvejes grundigt, om der er chancer for at trænge igennem med initiativer til fordel for voldsramte kvinder, flygtninge og andre indvandrerkvinder.

Vore forløbige overvejelser over, hvilke temaer vi fra dansk side i særlig grad bør betone under Nairobikonferencen, koncentrerer sig endvidere om problemerne i forbindelse med kvindens rolle i beslutningsprocessen og mulighederne for at udvide kvinders erhvervsvalg både gennem bedre uddannelsesfaciliteter og ved en nedbrydning af den stadig alt for fastlåste kønsopdeling af arbejdsmarkedet.

Når det drejer sig om fredstemaet, er der også grund til at hilse kvinders aktive engagement i denne del af den demokratiske proces velkommen, men det må fastholdes, at det her drejer sig om problemer af globale dimensioner, hvor hverken kvinder eller mænd har patent på indsigt i, hvordan disse meget vanskelige problemer kan løses. I øvrigt er det dansk politik at støtte alle realistiske bestræbelser på afspænding og nedrustning.

Jeg vil nu gøre nogle bemærkninger om, hvad FN's kvindetår har betydet for Danmark, og hvad vi har gjort for at følge handlingsprogrammet fra 1980 op. Her synes jeg vi skal holde fast i, at der er sket en positiv udvikling, selv om det er klart, at mulighederne for at føre de kvindepolitiske målsætninger ud i livet i høj grad beror på beskæftigelsesmulighederne.

I de sidste 10 år har kvinderne for alvor meldt sig på arbejdsmarkedet. Selv om antallet af arbejdsløse kvinder i aldersgruppen under 30 år må give anledning til bekymring, er det en kendsgerning, at kvinder i dag udgør 45 pct. af den samlede danske arbejdsstyrke. Ændrede samfundsforhold, opbrud i kønsrollerne og dalende fødselstal viser, at kvinder i dag selv under den økonomiske krise, der også har ramt Danmark, og trods fortsatte vanskeligheder med at overvinde uddannelses- og beskæftigelsesbarrierer holder fast i ønsket om at arbejde. For mange kvinder er en tilbagevenden til den tidligere hjemmearbejdende husmodertilværelse hverken følelsesmæssigt eller økonomisk tilfredsstillende.

Pigers og kvinders uddannelse er i de forløbne år blevet mere alsidig, og underrepræsentationen i fagene matematik på højt niveau og fysik er noget aftagende. Noget andet er, at piger fortsat har svært ved at få deres skolekundskaber omsat i en faglig uddannelse på faglært eller videregående ni-

[Arbejdsministeren]

veau, hvorved de kunne opnå en brugbar erhvervskompetence. Deres erhvervsvalg er fortsat for snævert. Inden for de videregående humanistiske uddannelser er kvinder kommet endnu stærkere med i de sidste år. Selv inden for den kortere og hidtil mandsdominerede ingeniøruddannelse er kvindebarrieren ved at blive brudt.

Af de mange udearbejdende kvinder er imidlertid fortsat to tredjedele beskæftiget i den offentlige sektor enten som funktionærer i administrationen eller i servicesektoren i bred forstand. Indskrænkninger i antallet af arbejdspladser inden for den arbejdskraftintensive og konjunkturfølsomme del af industrien, som specielt er blevet ramt af den økonomiske krise og af konkurrencen fra mere arbejdskraftbillige lande, er navnlig gået ud over den kvindelige arbejdsstyrke, der på dette område er reduceret med en femtedel inden for de sidste 10 år. Kvinder bør fremover søge beskæftigelsesområder, der er mindre traditionelle, og forsøge at skaffe sig uddannelse inden for de områder, hvor der kan blive beskæftigelse, og som er begunstiget af den teknologiske udvikling.

Jeg har henstillet til de myndigheder, der vejleder potentielle kursister på specialarbejderskolerne, om at tilskynde kvinder til at deltage i arbejdsmarkedsuddannelserne, også inden for brancheområder, der traditionelt søges af mænd, og uddannelsesrådet for specialarbejderne har opfordret skolerne til ved elevsammensætningen at tage hensyn til kvindernes mulighed for gennem uddannelse at kvalificere sig til nye beskæftigelsesmuligheder.

Arbejdsministeriet har i henhold til ligebehandlingsloven givet tilladelse til, at ligebehandlingsprincippet fraviges for at fremme lige muligheder for mænd og kvinder, navnlig ved at ændre de forhold, der påvirker adgangen til beskæftigelse og erhvervsuddannelse. Disse dispensationer vedrører alle kvinder. Der er således givet tilladelse til en række erhvervsintroducerende kurser inden for traditionelle mandeområder såsom jern og metal og bygge og anlæg. Der er også i de enkelte kommuner og amtskommuner iværksat kurser af kortere eller længere varighed med det sigte at forbedre de deltagende kvinders mulighed for at påbegynde en uddannelse eller komme i arbejde. Nogle af kurserne har specielt taget sigte på en forbedring af

indvandrerkvindernes beskæftigelsesmuligheder.

En gruppe på 14 ligestillingskonsulenter har siden 1981 arbejdet i den offentlige arbejdsformidling koordineret gennem arbejdsdirektoratet, og de er med til at udvikle formidlings- og vejledningsmetoder, som kan nedbryde de traditionsbestemte forventninger til kvinders og mænds kvalifikationer på arbejdsmarkedet.

I 1983 har ligestillingskonsulenternes virksomhed været koncentreret om en række konkrete initiativer af uddannelsesmæssig og vejledningsmæssig karakter for at motivere kvinder til at gå ind i traditionelle mandefag. I øjeblikket vurderes ligestillingskonsulenternes indsats af et forskerhold.

Men også i forhold til arbejdsgiverne er der behov for en indsats, og her arbejder ligestillingskonsulenterne for at styrke interessen for at ansætte flere kvinder, for at informere om ligebehandlingsloven og om, hvad der stilles af krav om indretning af arbejdsstedet, og for at etablere flere uddannelses- og arbejdspladser for kvinder i de forskellige lokalområder.

Som andre positive træk i det billede, vi ser, vil jeg fremhæve kvinders øgede deltagelse i det politiske livs beslutningsprocesser. Det gælder i folketinget som i kommunal- og amtsråd.

Udvalget om samarbejde mellem myndighederne og kvindeorganisationerne bør også nævnes i denne forbindelse. Udvalget blev nedsat med det formål at overveje de specielle kvindeaspekter i en opfølgning af handlingsplanen fra 1980. Udvalget har for det første arbejdet med kvindeorganisationernes deltagelse i beslutningsprocessen, herunder ønsket om et forøget antal kvinder i råd, nævn og udvalg. Dette ønske er sendt videre til statsministeriet og ligestillingsrådet. Kvindeandelen af medlemmer i offentlige udvalg fra 1976 til nu er kun steget fra 8,2 pct. til 11,4 pct., og derfor er det nødvendigt, at man arbejder videre med denne problemstilling.

Endvidere har udvalget overvejet kvindeorganisationernes forslag om, at der ydes offentlig støtte til organisationernes arbejde. Regeringen har i denne forbindelse ikke ment at kunne forsvare at søge midler til dette område, når man tager de besparelser i

[Arbejdsministeren]

betragtning, der har måttet gennemføres på mange områder.

Lad mig også nævne ændringerne i barselorlovslovgivningen, i pensionslovgivningen og i navneloven i 1983 samt nedsættelsen af et udvalg om behandling af voldtægtssager, arbejdet med ligestilling i idrættens verden, indsatsen mod kønsdiskriminerende reklame, en målrettet forskning for, om og ved kvinder samt kvinders meget markante bidrag til litteratur, musik, billedkunst, film og teater. Ikke mindst deres indsats i medierne i de senere år vidner om de store forandringer, der er sket. Der er stadig væk nok at tage fat på, men det er en kendsgerning, at kvindesagens landvindinger har ført til mere frihed, også indre frihed, og til, at kvinder tør stå frem, at tilværelsen for mange af os kvinder allerede er blevet anderledes, og at kvinder i høj grad har udnyttet kvindetidens muligheder.

På denne baggrund ser jeg frem til debatten i dag her i tinget, og det er mit håb, at de synspunkter, der kommer frem under debatten, vil kunne virke inspirerende for det videre arbejde med forberedelsen af kvindekongressen i Nairobi og måske også få indflydelse på, hvordan man fra dansk side på konferencen i Nairobi skal tage stilling til, hvad der skal ske efter juli 1985, for vi må erkende, at ligestilling har vi ikke kunnet skabe på 10 år, selv om det er gået fremad. Arbejdet må fortsætte.

Forhandling

Helle Degn (S):

Jeg vil gerne på forespørgernes vegne takke for den besvarelse, vi netop har hørt, og så i øvrigt overlade den til en velvillig behandling blandt de øvrige partiers ordførere. Det er nok bedst at gøre det sådan.

På socialdemokratiets vegne vil jeg godt stille det spørgsmål: fik kvinder så ligestilling efter FN-kvindeåret i 1975 og FN-kvindetiåret? Nej, må man svare, for så enkel er sagen bare ikke. I vores lille fredelige hjørne af verden var den største forandring måske nok den, som blev skabt i alle de små hjem, når vi ser tilbage på 10 års perioden, mens man ulykkeligvis i andre dele af verden kan se tilbage på en periode med en stadig kamp mod sult og sygdom, en kamp for i det hele

taget at overleve. Andre kan se tilbage på en tid optaget af at bekæmpe både sult og krig.

FNs forskellige »år« skaber ikke i sig selv forandringer, de kan højst understøtte og styrke nogle af de bevægelser, som allerede er i gang her hos os og i mange andre lande, og det var faktisk også meningen med 10 års perioden. Hvis man skulle vurdere alle FNs forskellige »år«, må man nok sige, at kvindetidens år er den aktion, som mest og længst har optaget den offentlige og den private debat i mange lande. Hvis spørgsmålet derimod er, om den tredje verdens kvinder så også har fået det bedre, er svaret nej. Ingenting ændrede virkelig reelt billedet af forholdet mellem rige og fattige lande, men nok enkelte bistandsprojekters indhold. En ny økonomisk verdensorden fik vi ikke, og her betaler kvinderne den højeste pris.

Beklageligvis må det internationale billede nok siges at vise de samme uhyggelige forskelle i muligheder. Derfor er det også ganske klart, at når man mødes i Nairobi, står dette krav stadig som en uhyggelig kendsgerning, og den tredje verdens kvinder vil med rette finde, at dette er det allervigtigste spørgsmål at få gjort noget ved, hvad vi i socialdemokratiet er enige med dem i.

Fredeligere er verden jo heller ikke blevet i 10 års perioden, så derfor vil kvindekongressen også afspejle denne kedelige realitet; det må vi erklære os enige i og så støtte de kræfter, som kan forenes om en fredeligere verden.

Karakteristisk må vi da også kunne se tilbage på en periode, hvor kvinder i Vest og Øst i stadig større omfang engagerer sig i kampen for at sikre fred og overlevelse. Kvinders vilkår i krise- og krigsramte eller besatte områder i Palæstina, Sydafrika, Namibia eller Latinamerika må vi derfor også forholde os til i Nairobi. Også kvinder i disse dele af verden har brug for vores solidaritet, de har ikke brug for en snæversynet forargelse. Hvad skal de bruge den til?

Denne indsigt i andre kvinders virkelighed er en nødvendig forudsætning for et medansvar. Derfor er det socialdemokratiets opfattelse, at den internationale del af processen for at sikre kvinder lige muligheder skal have den højeste prioritet, når Danmark skal markere sin stilling i FN, ligesom vi mener, at man skal bevare Kvindefonden og forskellige

[Helle Degn]

andre instrumenter, FN har etableret i 10 års perioden.

Ser man på, hvad der er sket i vores region af verden, må man konstatere, at kvinderne nok er kommet ud på arbejdsmarkedet og har fået foden indenfor på arbejdsmarkedet, men egentlig selvstændig forsørgelsesevne har kvinderne kun opnået i få lande og i et meget begrænset omfang.

Med det økonomiske tilbageslag i Europa har vi desværre set regeringer, der forsøger at frarøve kvinderne deres tilknytning til arbejdsmarkedet, og tidligere solidariske forsikringsordninger er blevet omlagt til et privatiseret ansvar. Den variant kender vi også i Danmark. Den arbejdsløshedsstatistik, Danmark kan fremvise for f.eks. de unge kvinders situation, kan man desværre ikke genkende til i flere af de øvrige europæiske lande.

Derfor lyder spørgsmålet, om vi er ved systematisk at sætte det fremskridt, vi vandt i 10 års perioden, over styr. Det er socialdemokratiets opfattelse, at vi absolut må arbejde videre med særlige initiativer for at følge ønsket om lige muligheder til dørs.

Hvad skete der så i lille Danmark? Markante ændringer i familiemønsteret så vi. En markant stigning i antallet af papirløse ægteskaber og et hyppigere og tidligere skift af partnere. Flere og flere enlige forsørgere, sådan at hvert femte barn nu er alene med kun en af sine forældre – mest typisk sin mor.

Skilsmisernes antal er bemærkelsesværdigt. Men at det i dag er kvinderne, der vil skilles, i modsætning til tidligere, hvor det var det almindelige, at det var manden, der søgte om skilsmisse, fortæller os, at der rent faktisk er sket meget omkring unge kvinders bevidsthed om egen situation og egne muligheder, en forandring, vi hilser med stor tilfredshed.

Forandringerne herhjemme i 10 års perioden må siges at være foregået og være skabt i de mange små hjem. Nu gælder det om, at systemerne bliver ændret, så de passer til de unge generationers krav og forventninger.

Desværre går sådanne forandringer forfærdelig langsomt. Derfor er det socialdemokratiets opfattelse, at de må hjælpes på vej ved forskellige former for positive særforanstaltninger. Vi mener, at der bør udarbejdes en national handlingsplan, som vi har set det både i Norge og i Sverige.

I Norge har man etableret et ministerium og investeret 10 mill. kr. i at realisere en handlingsplan. I Sverige har man også et egentligt ministeransvar på området og har afsat 100 mill. kr. For at efteruddanne og omskole f.eks. den kvindelige arbejdskraft har man sat ind med særlige aktiviteter i alle landets skoler, gymnasier osv. Hvorfor? Jo, fordi man tydeligvis har set den værdi, der er forbundet med de ressourcer, kvinderne udgør i det svenske samfund.

Herhjemme blev der kort tid efter FNs kvindekongress i 1980 af den tidligere regering nedsat et udvalg for på nationalt plan at følge den besluttede handlingsplan op. Positivt nok fortsatte den nuværende regering udvalgsarbejdet, men resultater søgde man aldrig for blev skabt. Det må socialdemokratiet beklage, og vi opfordrer til, at dette hjemmearbejde gøres og gives den fulde opbakning.

Naturligvis kunne jeg remse op de enkelte initiativer, som vi påskønner blev realiseret i 10 års perioden. Vi fik et maskineri, et ligestillingsråd, og vi fik 14 ligestillingskonsulenter, og det er vi godt tilfredse med. Vi fik henstillinger fra skiftende statsministre om en mere ligelig repræsentation af kvinder og mænd i beslutningsprocessen, men kun alt for lidt hjælp det. Yderligere initiativer på området er nødvendige. Vi fik ratificeret FNs kvindekongress om forbud mod diskrimination mod kvinder i al lovgivning. Vi fik en forbedret barselorlov. Og sidst fik vi danske kvinders egen eksistens realiseret ved, at de nu kan bruge deres eget personnummer ved kontakten med offentlige myndigheder. Det er dog også et fremskridt.

Men en samlet handlingsplan for ligestilling har vi ikke lavet, og det er efter vores opfattelse nødvendigt. Ikke mindst når vi ser lidt frem i tiden, f.eks. til år 2000, kan vi se for os så store forandringer i informations-, uddannelses- og arbejdsmønsteret, at det er nødvendigt, at vi sammen satser på, at alle ressourcer bruges, både de, som kvinder, og de, som mænd repræsenterer.

Det er ikke svært at udskille tabergrupper og uddybe skel, det har vi set, men det er ikke klogt, og det er ikke rigtigt, det ved vi. Netop på grund af, at de nordiske lande har satset på solidariteten og fælles løsninger på en lang række områder, kan vi sige, at vi repræsenterer noget ganske særligt, når vi

[Helle Degn]

sammenligner os med andre lande. Det er vi med rette stolte af. Derfor må vi sammen give en håndsækning til en handlingsplan for en bedre omstillingsproces. Vi har set, at det har givet resultater både i Norge og i Sverige, og det vil også ske her hos os, hvis vi får taget os sammen.

Jeg skal slutte med på socialdemokratiets vegne at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til at arbejde for, at FN internationalt, regionalt og nationalt fortsætter sit arbejde med at forbedre kvinders vilkår også efter 1985.

Særlig den tredje verdens kvinders vilkår kræver forandringer, der forudsætter, at de selv deltager i beslutningsprocessen, forandringer, der sikrer dem bedre uddannelse og deltagelse på arbejdsmarkedet og indflydelse på deres daglige tilværelse.

FNs handlingsplan forudsætter national opfølgning. Også i Danmark bør der udarbejdes en handlingsplan, således at der kan iværksættes kampanjer, der sikrer kvinder lige muligheder overalt i samfundet.

Tinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu stillet følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i de videre forhandlinger.

Eva Møller (KF):

Også jeg vil indledningsvis på den konservative folketingsgruppes vegne takke statsministeren og arbejdsministeren for den redegørelse, vi har fået som svar på forespørgslen, og derpå knytte nogle bemærkninger til selve forespørgsels tema.

Kvindetiåret fra 1976 til 1985 begyndte som bekendt med Mexikokongressen i 1975, fortsatte med midtvejskongressen i København i 1980 og afsluttes til sommer med kongressen i Nairobi. Man kan således sige, at forberedelserne til Nairobi-kongressen har fundet sted i hele denne tiårsperiode igennem vort arbejde i FN, men også i det almindelige, daglige politiske arbejde, f.eks. her i Folketinget, samt sidst og ikke mindst i det arbejde og engagement, der udføres og udvises af en lang række organisationer og

enkeltpersoner. Alle har vi det samme mål: at føre FNs handlingsplan ud i livet, at virke inspirerende samt at debattere fælles problemer både nationalt og internationalt.

Helt konkret begyndte de danske forberedelser til Nairobi-kongressen i 1983 i en bredt sammensat kommission med 33 medlemmer. Herved skulle der være mulighed for at få en bred vifte af synspunkter med i arbejdet. Der har været en række regionale kongresser, og der er planlagt en europæisk opfølgingskongress om ligestilling i 1986.

Jeg håber på, at der i det forberedende arbejde ikke blot ses på og arbejdes med alle de rent kvindesaglige problemer. De er naturligvis de vigtigste, det er dem, der først og fremmest skal drøftes på kongressen. Alligevel bør vi også have tid til at gøre os nogle overvejelser over, hvordan vi bedst sikrer, at kvindekongressen får et positivt forløb. Når jeg ønsker, at dette skal indgå i de danske forberedelser, hænger det sammen med, at jeg tror, at vi har nogle erfaringer som arrangerer af midtvejskongressen, der må kunne udnyttes af andre.

Jeg finder det nemlig væsentligt, at kvindekongressen ikke blot overtager de storpolitiske problemer, som vi kender det fra alle FNs øvrige generelle debatter, men at vi søger at koncentrere os om sagens kerne, nemlig kvindens problemer og dermed naturligvis også samfundets problemer. Her skal vi nok igen fra dansk side gøre opmærksom på, at kvinder og mænd har fælles ansvar for og forpligtelse til at løse samfundets problemer, hvorfor de også bør have lige muligheder for at være med dertil.

Det er meget betydningsfuldt, at arbejdet på det kvindepolitiske område hviler på et bredt folkeligt grundlag, for netop på dette område er det uhyre vanskeligt at gennemføre noget ad lovgivningens vej, hvis der ikke er folkelig opbakning. Jeg vil gerne understrege, at det bestemt ikke betyder, at vi skal undlade at lovgive på området, eller at den konservative folketingsgruppe ikke tillægger en fortsat lovgivning på dette område stor betydning, men det er på den anden side nok så afgørende med den støtte, vi kan få fra organisationer, folkelige bevægelser m.v., samt den måde, hvorpå mænd og kvinder rent faktisk i det daglige deler ansvaret for familie og samfund.

[Eva Møller]

Der er derfor også grund til at tillægge den såkaldte alternative kvindekongress, Forum 85, stor betydning. Jeg vil gerne takke regeringen for dens bestræbelser for at give også denne kongress de bedste muligheder såvel økonomisk som på alle andre områder, herunder sikre mulighed for overlappning i tid mellem de to kongresser samt sikre, at repræsentanter for Forum 85 får mulighed for at fremføre deres synspunkter på regeringskongressen. Er der andre eller flere muligheder for at støtte Forum 85, vil jeg gerne se positivt på det.

Den konservative gruppe ønsker at understrege vigtigheden af, at det fremtidige arbejde for ligestilling mellem mænd og kvinder sker under hensyntagen til de enkelte folks kulturmønstre. Vi skal ikke presse vor vesterlandske kultur og vore løsninger ned over andre folkeslag, men vi skal gennem vort eksempel og vore praktiske løsninger vise, at det er muligt at have større ligestilling mellem kønnene, end det i dag er tilfældet i en lang række lande.

Jeg vil her gerne understrege betydningen af, at vore holdninger til ligestilling også viser sig i praksis, f.eks. ved kommende opstilling og valg til by- og amtsråd, og ikke blot i smukke ord og vedtagelser. Vi tror nemlig mere på betydningen af handlinger end af ord.

Vi ved, at de virkelig store problemer på området findes i den tredje verden eller, om man vil, i udviklingslandene, og for at kunne inspirere og hjælpe specielt kvinderne i disse lande er det nødvendigt med en større viden på området. Det er altså på dette område som på så mange andre nødvendigt med oplysning, oplysning og atter oplysning.

Det har derfor glædet mig, at regeringen arbejder for at fremskaffe større viden på området og for, at denne viden formidles videre til befolkningen. Jeg har også med glæde noteret mig, at denne viden skal fremskaffes gennem Danida, og at oplysningsarbejdet skal koordineres af frivillige organisationer, idet vi herved overlader størstedelen af det praktiske arbejde til organisationer med brede berøringsflader til det danske samfund.

Nairobikongressens tema er som bekendt lighed, udvikling og fred. Udvikling er en afgørende forudsætning for lighed, og jeg vil derfor ønske og arbejde for at gøre det til et

væsentligt tema på Nairobikongressen. Dette er så meget desto mere rimeligt, som kongressen finder sted i et udviklingsland.

Vi har fra dansk side mulighed for at videregive en lang række erfaringer, som vi har indhøstet i de foregående 10 år. Jeg vil nævne nogle af de vigtigste og herved også belyse, hvorledes skiftende regeringer og folketing har fulgt FN's handlingsplan op.

Vi bør understrege vigtigheden af, at bistandsprojekter også er til gavn for kvinderne. Det betyder som regel også, at projekterne når ud til meget store og brede dele af samfundet. Det har længe været målsætningen for dansk u-landsbistand, så vi har en række projekter at pege på, f.eks. på vandforsynings- og sundhedsområdet.

I Danmark lægger vi stor vægt på at forbedre kvinders ligestilling gennem bedre uddannelse og gennem en omfattende erhvervsvejledning. Vi ved, at en del af baggrunden for, at der er færre kvinder end mænd på topposter, og at kvinders lønninger er lavere end mænds, er kvinders dårligere uddannelse og deres meget traditionelle erhvervsvalg.

Vi har gennem de sidste år i fællesskab søgt at løse disse problemer her i landet, bl.a. gennem specielle erhvervsintroducerende kurser for kvinder, gennem særlige foranstaltninger for piger og kvinder, der vælger utraditionelle uddannelser, og gennem henstillinger til vejledere om at pege på utraditionelle erhvervs- og uddannelsesstilbud for kvinder på alle niveauer, lige fra specialarbejderskolerne til ingeniøruddannelserne. Her har vi mange erfaringer at tilbyde andre. Vore ligestillingskonsulenters arbejde og deres erfaringer bør videregives til andre, ligesom ligestillingsrådets arbejde og statsministerens mange henstillinger om lige repræsentation af kvinder og mænd skal omtales.

Dette fører mig frem til det sidste område, jeg særlig vil omtale, nemlig kvinders deltagelse i beslutningsprocesserne. Her er vi i Danmark forud for de fleste andre lande og har således megen viden at øse af. Vi er ikke nået langt nok, men kan dog påpege, at vi i de politiske forsamlinger både på lands- og på kommunalt plan gennem de seneste år har fået en øget kvinderepræsentation. Vi har rent faktisk flere byråd med overvægt af kvinder. Til gengæld ved vi også, at det endnu ikke ser helt så godt ud, når det gælder kvinders deltagelse i arbejdet i fagforeninger

[Eva Møller]

af alle slags, inden for LO- og AC-regie og alle andre steder. Dette arbejde er stadig alt for mandsdomineret, men det må vi prøve at rette op på i de kommende 10 år.

Afslutningsvis vil jeg sige, at når det gælder om at løse så alvorlige problemer som angivet i konferencens tema med ordene lighed, udvikling og fred har hverken mænd eller kvinder hidtil haft ubetinget succes. Intet af de to køn har altså særlige forudsætninger for at klare opgaven, men lad os alligevel i fællesskab fortsætte arbejdet mod disse store mål. Jeg glæder mig til både før, under og efter konferencen at være med i arbejdet.

Hanne Severinsen (V):

Det er godt, at der nu i folketinget bliver taget hul på debatten om den kommende kvindekongress i Nairobi. Det er en debat, der allerede længe er foregået blandt kvinder i organisationer og på forberedende møder i ministerier, og derfor er det også vigtigt, at der her fra folketinget udgår signaler om, hvad vi lægger vægt på fra dansk side.

Siden konferencen i København har der på både internationalt og nationalt plan været forberedelser til den afsluttende konferencen i kvindetåret. På internationalt plan er det Kvindekommissionen, som står for forberedelserne, og den holder sit sidste møde i Wien i begyndelsen af marts. Der har været bred enighed både om dagsordenen og om den dokumentation, der skal foreligge som baggrund for konferencen, selv om der naturligvis hele tiden har været betydelig forskel på, hvad man lægger vægt på i de forskellige regioner af verden.

Alt tyder på, at mange gode kræfter er i gang med at undgå, at konferencen politiseres, så at hovedsigtet, forbedring af kvinders forhold overalt i verden, ikke bliver forstyrret. Det er vigtigt for kvinderne, at der kommer resultater ud af konferencen.

I den forbindelse kan det være nyttigt at understrege, at når FN-kongresser somme tider kommer til at handle om alt muligt andet end det, der er på dagsordenen, så er det ikke kvindernes skyld. Sådan noget sker også, hvis der er tale om miljøkongresser eller kongresser om vandforsyningsproblemer eller alt muligt andet. Der er tale om suveræne regeringer, der mødes og diskuterer et

emne, og ingen kan forhindre en suveræn regering i at synes, at andre emner også kan komme ind under dagsordenen. I København fik det nogle af medierne til at udnævne kvindekongressen til en meget politiseret kongress og også nogle til at sige, at kvinder åbenbart var lige så ufredelige som mænd. Jeg synes, man snarere burde sige, at kongresser nu engang bliver så fredsfulde, som regeringerne i verden er, og regeringerne er, må man i øvrigt huske, meget ofte ledet af mænd.

Det vil være en god idé i den forbindelse, tror jeg, når vi nærmer os kongressen i Nairobi, at forberede medierne lidt bedre, end vi gjorde sidst, sådan at det bliver de kvindesaglige spørgsmål, der kommer til at dominere debatten; dem er der nemlig nok af. Derfor er det vigtigt, at der samtidig bliver en alternativ kvindekongress, og derfor har Danmark i forberedelserne på internationalt plan lagt megen vægt på, at der blev en sådan. Det har vi gjort, fordi det er vigtigt, at der er et mødested, hvor kvinderne kan komme med deres synspunkter på egne og kvindeorganisationernes vegne. Derved får man en slags modvægt til kongressen, der godt kan blive en smule tam, fordi mange regeringer koncentrerer sig om at fortælle, hvor godt de synes det står til i deres land. Det er ganske rimeligt, at der er nogle, der kan blande sig i køret og komme med deres synspunkter om, hvorvidt det nu er så godt endda.

I Mexico og København foregik de to kongresser sideløbende. I Nairobi vil de komme til at overlape hinanden en smule, men på den måde, at først har vi den alternative og derefter kongressen. Vi havde nok foretrukket, at der var tale om sideløbende kongresser, men der kan måske også komme noget godt ud af, at man først samler kvindernes resultater og derefter kan tage dem med i overvejelserne, når kongressen finder sted.

Fra dansk side er de nationale forberedelser først og fremmest gået ud på at koordinere de mange ønsker og synspunkter, kvindeorganisationerne har. Der har været afholdt en hel del forberedende møder, og der vil blive udarbejdet materiale om kvindernes situation i dag. Det er meningen, at man på Nairobi-kongressen skal nå frem til nogle konklusioner om, hvad der er sket i løbet af

[Hanne Severinsen]

kvindetiåret, hvor der har vist sig resultater, men også hvor der ingen resultater har været. I den forbindelse er det meget vigtigt at finde frem til, hvilke barrierer man er stødt på. Dette skulle gerne give anledning til en god drøftelse i underudvalgene om, hvilken strategi man kan tage i anvendelse for at komme videre.

Fra dansk side har vi hele tiden understreget, at det er vigtigt, at man ikke betragter kvindesagen som slut, fordi kvindetiåret holder op i 1985. Det er vigtigt, at vi betragter ligestillingsprocessen som en proces, der er i gang, men som ikke stopper, før vi har fået den fulde ligestilling. Derfor er det vigtigt, at man i drøftelserne om de fremadrettede strategier på nationalt og internationalt plan bliver konkret.

I Danmark kan man ikke sige at kvindetiåret har været afgørende for de fremskridt, der er sket med hensyn til kvindens stilling i løbet af de sidste 10 år, men kvindetiåret har været med til at understøtte den debat, der allerede var i god gang. Det har betydet, at vi har fået renset vores lovgivning for mange af de områder, hvor kvinden diskrimineres.

Men ligestilling er jo ikke bare et lovgivningsområde. Ligestilling er også et spørgsmål om lige muligheder og om, hvordan vi giver de muligheder. I de sidste 10 år har kvinderne for alvor meldt sig på arbejdsmarkedet i Danmark. Der er næsten den samme erhvervsfrekvens for mænd og kvinder i dag. Men der er ikke det samme erhvervsvalg, og det kan blive et meget stort problem i de kommende år, for kvinder vælger desværre alt for traditionelt, og derved indsnævres deres muligheder på arbejdsmarkedet. Når samtidig de områder, de vælger, er områder, hvor beskæftigelsesmulighederne er for nedadgående, risikerer vi, at kvinder uanset deres ønske om at komme ud på arbejdsmarkedet ender med at stå med nogle overflødige uddannelser og får status som sekundær arbejdskraft på arbejdsmarkedet.

Derfor er det godt, at regeringen går i gang med en målrettet indsats. Det er godt, at vi har fået ligestillingskonsulenterne, og det er godt, at man i undervisningsministeriet er gået i gang med at sikre, at kvinder i uddannelsessystemet bliver vejledt om deres muligheder, og at man også får udryddet mange forældede fordomme om, hvad der er mandefag, og hvad der er kvindefag. I den

forbindelse ville mere fleksible arbejdstider inden for de traditionelle mandefag være noget, der kunne få kvinder til i højere grad at søge disse erhverv. Et mere familievenligt arbejdsmarked ville givet medvirke til, at vi fik kvinderne til at vælge mere utraditionelt.

Specielt inden for den nye teknologi tror jeg der ligger nogle meget store muligheder for de unge kvinder, og det er vigtigt, at de kommer med her, for ellers kommer de heller ikke til at præge brugen af den nye teknologi. I dag ser vi ofte, at drengene interesserer sig for teknologien, fordi de synes, det er spændende at lege med, mens pigerne først interesserer sig for det den dag, da de finder ud af, at det er noget, der kan bruges til noget praktisk. Derfor bør vi i vores pædagogik sikre, at det kommer tidligt ind i skolen og på en sådan måde, at det også taler til pigerne.

Fremfor at lave teoretiske handlingsplaner tror jeg det er vigtigt, at regeringen rent faktisk handler. Det betyder selvfølgelig ikke, at jeg ikke kan støtte dagsordenen, tværtimod. Jeg synes, det er en udmærket dagsorden, og jeg tror også, at det er en god idé at få sammenskrevet de mange initiativer, regeringen har taget på forskellige områder, til et egentligt handlingsprogram, og i den forbindelse synes jeg, det er vigtigt, at det bliver konkret og realistisk.

Det gælder også et andet område, Danmark hele tiden har lagt stor vægt på, nemlig kvinders deltagelse i beslutningsprocessen. Det er ikke noget, man med et snuptag klarer med kønskvotering. I de lande, hvor man har prøvet det, opdager man ofte, at dér, hvor kvinderne kommer ind, kommer indflydelsen ud, og så kommer man til at sidde som en art gidsel. Langt bedre er det at sikre, som statsministeren også har understreget det, at hvor kvinder er kvalificerede, skal de med i råd og nævn. Det er vigtigt, at vi tænker os om på alle niveauer og prøver at få kvinderne med.

På internationalt plan kan det i høj grad diskuteres om kvindernes stilling er blevet så meget forbedret i løbet af tiåret. Der har været international krise, og mange u-lande har fået forværret deres økonomi, og det er desværre i særlig grad gået ud over kvinderne. Ikke desto mindre må man nok sige, at opmærksomheden omkring kvindernes problemer og dermed bevidstheden om kvindernes

[Hanne Severinsen]

situation er blevet langt mere udbredt, og det gør, at forudsætningerne for den videre proces er til stede, og derfor er det også vigtigt, at den fortsætter.

Danmark har i sin u-landsbistand hele tiden lagt megen vægt på, at vi tænker os om og sikrer, at kvindernes situation også bliver forbedret, når vi udarbejder de konkrete udviklingsprojekter. Derfor er vi meget tilfredse med, at et af resultaterne af kvindetiåret er oprettelse af Voluntary Fund, som ud over selv at sætte kvindeprojekter i gang i u-landene også sørger for løbende at vurdere, om FN-systemets udviklingsprojekter nu også tager hensyn til, at kvinden skal med i processen.

Nairobikonferencen kommer til at foregå i et u-land. Så meget vigtigere er det, at vi lægger vægt på, at kvindetiåret først og fremmest er de underprivilegerede kvinders, at det virkelig er dem, der trænger til både moralsk og økonomisk støtte.

Hovedtemaerne blev jo i Mexico vedtaget at skulle være ligestilling, udvikling og fred. Hvad angår ligestilling, er det jo ikke noget, vi blev færdige med, og udvikling og fred er stadig væk emner, der er sørgeligt relevante. Vi skal nok passe på, at fredsdebatten ikke bliver et problem. I hvert fald er det min erfaring fra forberedelserne i Wien, at konferencen først for alvor bliver ufredelig, hver gang vi nærmer os dette emne, for det er desværre ofte sådan, at man gentager de øresløse debatter i FNs generalforsamling om, hvem der er skyld i, at vi ikke har fred.

Nairobikonferencen er tænkt som afslutning på kvindetiåret, men den bør ikke være afslutningen på, at kvindesagen er på dagsordenen, hverken i FN-regie eller herhjemme. Vi er først lige begyndt. Der er langt igen, og der er nok at tage fat på i de kommende år. Derfor må bestræbelserne rette sig mod ikke så meget fortidens synder som det, vi i fremtiden kan opnå.

Ebba Strange (SF):

Jeg vil også takke for arbejdsministerens redegørelse og statsministerens indledning til den og sige, at i det omfang jeg ikke når at kommentere den i dette første indlæg, vil jeg gøre det i mit andet indlæg.

Som det er sagt flere gange her fra talerstolen i dag, var målsætningen for FNs kvin-

detiår lighed, udvikling og fred. I Københavnsprogrammet fra 1980 bliver det fastslået, at der i sidste halvdel af kvindetiåret skal lægges særlig vægt på undertemaerne beskæftigelse, sundhed og uddannelse som væsentlige bestanddele af udviklingen.

Vel er der sket fremskridt med hensyn til ligestillingen mellem kønnene i det tiår, der er gået. Det fremgik også af arbejdsministerens opremsning af de initiativer, der er taget i Danmark. Jeg er helt overbevist om, at den bevægelse, der er kommet i kvinderne i de sidste 15 år, ikke lader sig standse. Men den kan forhindres i at gå så hurtigt frem, som nogle af os kunne ønske, ved, at der er træghed i både de nationale og de internationale systemer.

Fra SFs side ønsker vi at støtte forslaget om, at den danske regering yder sit bidrag til, at bevægelsen fremmes, går hurtigere frem gennem vedtagelse af nye konstruktive beslutninger. Derfor støtter vi det dagsordensforslag, fru Helle Degn har fremsat om, at vi i Nairobi skal pålægge FN at fortsætte bestræbelserne og lægge en strategi for udviklingen på dette område frem til år 2000.

Bevægelserne rundt omkring i verden for kvinders ligestilling, for kvinderettigheder og for kvindefrigørelse er i høj grad kvinders eget værk, men der lyser gennem handlingsprogrammet en holdning, som vi fra SFs side helt kan tilslutte os. Hvad der er godt for kvinder, er godt for mennesker og dermed for verdenssamfundet, og derfor skal processen holdes i gang.

Når jeg siger, der er sket fremskridt på ligestillingsområdet, bliver jeg nødt til at tilføje, at ulighederne er øget på en række andre områder, der har fundamental betydning for kvindetiårets målsætning.

Med den økonomiske politik, der føres i en række vestlige lande, herunder Danmark, der lader de dårligst stillede betale for problemerne og de velstillede nyde godt af de overskud, der skabes, øges ulighederne i befolkningerne, og det går stærkt. Uligheden er mellem dem, der har meget, og dem, der får stadig mindre. I bunden befinder sig flest kvinder. De har en højere arbejdsløshedsprocent end mænd. Der er flere kvinder end mænd, der er langtidsledige. De har et lavere uddannelsesniveau, og de er oftere end mænd enlige forsørgere. Alt i alt udgør kvinder størstedelen af dem, der har fattig-

[Ebba Strange]

domsproblemer i Danmark og andre vestlige lande.

Det er på den baggrund beklageligt, at de danske regeringer aldrig efter Københavns-konferencen fik udarbejdet og fremlagt en handlingsplan for, hvordan de ville følge den nationale del af handlingsprogrammet op. Jeg har lyttet til fru Helle Degns beskrivelse af, hvordan den forrige regering forberedte en plan, og hvordan den nuværende regering ikke fik gjort arbejdet færdig. For os andre er det korte af det lange, at det aldrig er blevet lavet, og derfor vil jeg gerne opmuntre den nuværende regering til, at vi i det mindste får lavet en handlingsplan, når vi kommer hjem fra Nairobi.

Tværtimod har regeringerne, både den forrige og denne, konsekvent afvist de forslag, vi er kommet med fra SFs side, om at iværksætte særlige ordninger for kvinder inden for EFG og i forbindelse med arbejdstilbudsortningerne. Sociallovgivningen er blevet kraftigt forringet, og det har ramt kvinderne hårdest.

Men også på verdensplan er uligheden øget i de sidste fem år. Også her kommer uligheden særlig kvinderne til skade. Hele handlingsprogrammet bygger på nødvendigheden af, at der indføres en ny international økonomisk orden, som kan sikre udvikling i u-landene, men de rige i-lande har aldrig ønsket at efterkomme dette krav. Tværtimod er de multinationale selskabers dominans over verdensmarkedet stadig voksende med en kynisk udbytning af u-landene til følge. Dertil kommer inden for de sidste fem år den håbløse gæld, som en række u-lande befinder sig i.

Den nyimperialistiske udbytning rammer i særlig grad de fattige i u-landene og de fattigste u-lande, og den rammer i særlig grad kvinderne. Værst ramt er kvinderne i landdistrikterne, der bliver frataget deres traditionelle job med dyrkning af nødvendige fødevarer samt andre aktiviteter til gavn for familien og nærsamfundet, og som enten tvinges ud i ledighed og fattigdom, fordi dyrkningen lægges om til profitable afgrøder og overtages af multinationale selskaber, eller henvises til dårligt betalt industriarbejde, ofte af forældet, sundhedsnedbrydende art.

For at bekæmpe de hjemlige uligheder er det nødvendigt, at regeringerne udarbejder en national handlingsplan om, hvordan den vil

iværksætte særlige kvindepolitiske programmer til opfyldelse af de mål, der vil blive vedtaget i Nairobi, og at den forelægger en sådan handlingsplan for folketinget i næste samling.

For at rette op på uligheden mellem u-lande og i-lande er det vigtigt, at FN-maskineriet fortsat har kvindeudvikling på programmet, sådan at der kan udvikles en u-landspolitik, der tager udgangspunkt i de fattigstes, herunder kvindernes, behov, og som bygger på deltagelse af dem, der skal bruge udviklingen, og som bygger på en teknologi og en uddannelse, der svarer til de behov, kvinder har.

Derudover mener jeg, at en konkret dansk handlingsplan skal indeholde forslag til uddannelses- og beskæftigelsesprogrammer og dersuden tage fat på en række andre spørgsmål, der har været nævnt i arbejdsprogrammet, men som ikke er blevet løst, bl.a. kvindeforskning, hvor vi gerne skulle have vedtaget et godt forslag, allerede inden vi tager til Nairobi, og hvor regeringen nu burde love at sætte Kvindeforskningsloven som anerkendelse af det arbejde, der er sket og fortsat skal ske dér.

Ligelig repræsentation af kvinder og mænd i råd og kommissioner er et emne, der flere gange har været debatteret her i tinget. Der må vi også have fart på.

Endelig er der de emner inden for sundhedsområdet, som trænger sig på, og som også har været til debat, og hvor indenrigsministeren nu har fremlagt en rapport for folketingets medlemmer. Det er emner, det er kolossalt vigtigt at kvinder deltager i debatten om og tager stilling til.

Det er vigtigt, at kvinder alle vegne selv er med til at træffe de beslutninger, der har så afgørende indflydelse på deres liv. Derfor var det også vigtigt, at Københavnskonferencen pålagde regeringerne at støtte kvindernes egne organisationer. Derfor synes jeg, det er pinligt også efter arbejdsministerens oplæg, at regeringen netop nu har valgt at fratage Danske Kvinders Nationalråd 2 konsulenter, der var knyttet til projektet »Kvinder i arbejde«, og jeg skal spørge, om arbejdsministeren dog ikke vil tage den beslutning op til overvejelse.

Dernæst vil jeg spørge, om man ikke har tænkt sig at være positiv over for Danske Kvinders Nationalråds forslag om at udsen-

[Ebba Strange]

de et kvindetiårsfrimærke, så Kvindefonden i Danmark kan overleve i endnu 10 år.

En af de flotteste manifestationer, der kom i forbindelse med kvindekongressen i København, var, at Kvinder for Fred var blevet dannet og havde fået samlet over 1 million underskrifter på deres fredskrav. I de 5 år, der er gået, har kvinder manifesteret sig stadig stærkere i kampen for fred. Kvinderne i Greenham Common har tiltrukket sig særlig opmærksomhed og beundring, men også vore egne kvinder ovre i Ravnstrup har fået skabt opmærksomhed om det militære hemmelighedskræmmeri.

At bevare freden og få sat gang i nedrustningsprocessen er en forudsætning for, at de andre mål i handlingsprogrammet kan opfyldes. Opfyldelse af en række af handlingsprogrammets mål kan skabe bedre forudsætninger for, at langt flere kvinder går aktivt ind i arbejdet for fred og nedrustning, og derfor må arbejdet ikke gå i stå her til sommer, men skal fortsættes.

Der blev sagt både af arbejdsministeren og af fru Hanne Severinsen, at vi skal passe på, at kongressen i Nairobi ikke bliver politiseret, ligesom det skete i Mexico og i København. For os i SF er de kvindeproblemer, der er udtrykt gennem de ord, der er målsætninger både for verdensaktionsplanen og for handlingsprogrammet, Københavnprogrammet, meget nært knyttet til de meget store politiske problemer, som findes overalt i verden, og derfor kan det ikke være et mål i sig selv at undgå politisering af kongressen i Nairobi. Det er klart, at især de kvinder, der er flygtninge, som er emigranter, som lever i besatte lande, uanset om det er de palæstinensiske kvinder, de afghanske kvinder, eller hvem det er, vil have brug for, at også storpoltiske emner bliver taget op, og efter vores opfattelse er der altså så nær en sammenhæng, at vi ikke umiddelbart kan støtte, at kongressen skal afpolitiseres. Kvindepolitik er også politik.

Lone Dybkjær (RV):

Som det er sagt, er målene for kvindetiåret lighed, udvikling og fred, og midlerne til at nå disse mål er beskæftigelse, sundhed og uddannelse. Det er altså de seks centrale ord, vi skal forholde os til.

I handlingsplanen, der blev lavet i 1980 i København, har man defineret begreberne lighed, udvikling og fred. Det er nogle meget brede definitioner, der er lagt op til her. Det er ikke bare i snæver forstand, at vi skal opnå lighed og ligestilling, det er ikke bare i økonomisk forstand, at vi skal have udvikling, det er også i social, kulturel og anden forstand, at udviklingen skal ske, og det siges om freden, at uden fred og stabilitet kan ingen udvikling finde sted. Fred er således en forudsætning for udvikling, men i øvrigt siges det også videre – og det er lige så centralt – at uden udvikling kan vi heller ikke skabe fred.

Vi kan roligt sige, at disse mål ikke er nået, men det skyldes jo også, at de midler, der skal til, har vi ikke, og hertil kommer, at disse midler kun er en nødvendig forudsætning for at nå målene, men de er ikke tilstrækkelige.

Kigger vi på, hvad FNs kongress i Nairobi skal beskæftige sig med, så må den naturligvis beskæftige sig med de alvorligste forhindringer for at nå de overordnede mål: lighed, udvikling og varig fred. De største barrierer for dette findes i forskellene mellem u-lande og i-lande, og det vil sige, at det er nødvendigt, at kongressen fokuserer på u-landskvindernes problemer og ikke koncentrerer sig så meget om de uretfærdigheder, der rammer de vestlige landes kvinder.

Vi har ikke ligestilling, det ved alle, i hvert fald alle kvinder, men vi har langt mere, end de har, og en meget væsentlig grund til, at vi er meget længere end u-landskvindernes, er jo, at vi har et af midlerne, nemlig sundheden. Det er dér, den virkelig store forskel er, og i virkeligheden kunne man helt parentetisk sige, at der her måske var lidt grund til at fokusere mere på mændene; det ser ud, som om de nu begynder at slæbe efter kvinderne i denne sammenhæng.

Men den virkelige solidaritet, som de vestlige kvinder kan vise på denne kongress, er, at vi fokuserer på, koncentrerer os om u-landskvindernes problemer. Jeg understreger det, fordi jeg synes, at der, hvis man kigger på kongressen i 1980, var en stor tendens til, at det var den yestlige verdens kvinder, der kom til orde, og at man koncentrerede sig om de i forhold til u-landskvindernes problemer små problemer og ikke koncentrede sig om u-landsforholdene. Altså må det

[Lone Dybkjær]

være en overordnet målsætning for Nairobi-konferencen, at det er u-landsproblemerne, vi koncentrerer os om, at det er udviklingslandenes kvinder, der kommer til orde, og at vores væsentlige bidrag bliver, hvordan den vestlige verden kan støtte en udvikling i u-landene, der gør, at vi kan nå de meget overordnede mål.

Det betyder naturligvis ikke, at vi ikke skal gøre noget selv – alene af den grund, at vi selvfølgelig ikke skal køre friløb. Det virker heller ikke særlig hensigtsmæssigt eller godt over for udviklingslandene, og vi skal i øvrigt også sætte et billede op for, hvad målene rent konkret kunne være. Men hovedvægten bør lægges på u-landenes problemer og på, hvordan Danmark og andre vestlige lande kan hjælpe dér.

Det er så meget vigtigere, som vi må erkende, at selv om der er sket nogle ting, så er kvinders situation faktisk blevet forværret i mange dele af verden i kvindetåret. Den internationale økonomiske krise har ikke mindst haft negative virkninger for kvinder, bl.a. fordi arbejdsløsheden er høj, og her referer jeg bl.a. til det fællesnordiske indlæg, der blev givet på den nylig afsluttede FN-konference.

Der er flere steder, hvor Danmark kan gøre en indsats. Vi kan gøre et arbejde dér, hvor vi er med i de multinationale organisationer, og vi kan gøre en indsats, når det drejer sig om de nationale bistandsprogrammer. Det har ikke været muligt for mig at finde frem til, hvad vi rent faktisk gør i forbindelse med vores internationale arbejde. Jeg kunne godt have en mistanke om, at vi måske ikke yder et særligt bidrag, men det var måske noget, vi kunne få undersøgt. Det er helt givet, at vi i de nationale programmer har sat mere på de problemer, som vi her har til debat, men jeg tror også, at alle, der er beskæftiget med problemerne, f.eks. inden for Danida, erkender, at det ikke er nok.

Efter vor opfattelse skal vi primært koncentrere os om midlerne, som jeg sagde. Hvis ikke vi har dem, kan vi jo heller ikke nå målene, og midlerne er altså sundhed, beskæftigelse og uddannelse.

Sundhed er her det helt væsentlige. Man kunne ønske sig i forbindelse med den handlingsplan og den række ting, vi skal koncentrere os om på Nairobi-konferencen, at man måske fik sat sundhed lidt højere op, end det

er i arbejdsministerens redegørelse. Det er med, men måske skulle vi sige, at det sikkert er meget vigtigt at prioritere det.

I forbindelse med beskæftigelsen tror jeg også vi skal prøve, om vi kan være mere konkrete i det, vi gør, og muligvis også på Nairobi-konferencen, idet jeg tror, vi skal erkende, at vi skal fokusere specielt på landbokvinderne. Det er meget ofte dem, der kommer i en klem situation, når der sker en udvikling, som jo meget tit betyder, at mændene forlader landet for at drage ind til byerne. Der er en lang række ting, der skal til, for at vi kan støtte dem. Det drejer sig jo om lavteknologi og om småhandel, og det vil sige, at det i meget høj grad drejer sig om at bygge en infrastruktur op, som gør, at landbokvinderne har mulighed for at komme til de nærliggende byer og få afsat deres forskellige varer.

Uddannelse hænger snævert sammen med dette, sådan som det også er refereret i bogen om kvinder og kvinders teknologi, som KULU har udgivet, og hvor der bl.a. står, at det ikke kan nytte noget, at vi kun koncentrerer os om kvindeafdelinger, vi er i høj grad nødt til at skabe nogle uddannelser, der gør, at kvinderne kan klare sig, også når de står alene tilbage i landbruget. Dér hjælper det ikke meget, at de blot er i stand til at benytte sig af nål og tråd.

Derfor kan vi i øvrigt generelt støtte den socialdemokratiske dagsorden, men af disse grunde finder vi også, at den første del af dagsordenen er meget vigtigt, altså dette med, at hele processen skal fortsætte.

Skal vi kaste et blik på den danske side? Her er det navnlig beskæftigelse og uddannelse, vi skal koncentrere os om. Ikke alle sundhedsproblemer er løst, men det er alligevel nok symptomatisk, at den debat, vi fører, er en debat om, hvorvidt kvinder nu skal til at være moderdyr eller ej. Den skal jeg ikke gå ind i, men det er nok karakteristisk, at det er det, vi opfatter som det største problem på sundhedsområdet. Det er altså spørgsmålet om beskæftigelse og uddannelse, der er vigtigt, og de ting hænger jo snævert sammen.

Langt den største barriere for, at vi her i landet kan opnå lighed, er for mig at se klart det kønsopdelte arbejdsmarked og dermed den kønsopdelte uddannelsesstruktur. Hvad der kommer først, kan man jo diskutere, men det er egentlig ret ligegyldigt. Det afgørende

[Lone Dybkjær]

er, at hvis ikke de to ting ændres, kan vi glemme alt om ligestilling og lighed i det hele taget. Det drejer sig naturligvis om, at kvinderne selv ændrer dette, men det drejer sig selvfølgelig også om, at vi alle steder, hvor disse spørgsmål diskuteres, i råd, nævn, kommissioner, arbejdsgrupper, og hvor vi i øvrigt har diskussionen om disse ting, har kvinder repræsenteret. Kernen er jo ofte, at man simpelt hen glemmer den side af sagen.

Det gør også, at vi kan støtte den anden del af dagsordenen, om, at det er nødvendigt at udarbejde en handlingsplan, og jeg tror, det er meget vigtigt, at vi tager, om jeg så må sige, stort som småt ind i det, for når vi skal diskutere et handlingsprogram, mangler vi ofte forudsætningerne for at tage en fornuftig diskussion. Tag bare som et eksempel, at vi meget ofte ikke har statistisk materiale, der viser, om det er mænd eller kvinder, det pågældende materiale drejer sig om, og også i denne sammenhæng duer gennemsnitsbetragtninger ikke.

Derfor er vi tilfredse med, at der nu bliver foreslået en dagsorden, som ser ud til at blive vedtaget, hvor vi kan støtte den videre udviklingsproces for kvinder i udviklingslandene for at nå de overordnede mål: lighed, udvikling og fred, og vi er tilfredse med, at der også kommer en handlingsplan, så vi i Danmark kommer til at kunne gå mere konkret til værks, end vi kan i dag.

Bente Juncker (CD):

Centrum-demokraterne skal herved takke arbejdsministeren for redegørelsen. Til redegørelsens første del skal vi fra CDs side sige, at vi er yderst tilfredse med arbejdsministerens planlægning omkring konferencen i Nairobi. Den anden del af redegørelsen, der omhandler opfølgningen af handlingsplanen og initiativer, som skal tages fra dansk side, er CD også enig i.

Konferencen skal afholdes i et udviklingsland, og der er ingen tvivl om, at den tredje verdens kvinder og deres forhold er et emne, der vil komme i fokus, men vi vil gerne fra CDs side advare mod at fare for hårdt frem og derved risikere at påtvinge andre vore mønstre og sædvaner.

Kvinderne i udviklingslandene har århundredlang tradition for at varetage bestemte funktioner. Deres baggrund er af religiøs og

kulturel art, forhold, der skal respekteres. Man bør gå frem med forsigtighed og hensyntagen for at undgå, at der gøres mere skade end gavn. Men vi er i CD enige i den måde, som f.eks. vore bistandsmidler anvendes på, når vi prioriterer de projekter højt, hvor kvindernes daglige situation i u-landene forbedres. Gennem disse projekter bliver det gjort bekendt med, at der er muligheder som f.eks. bedre sundhed og bedre skole- og uddannelsesforhold, som efterhånden vil kunne bidrage til en ny udvikling. Men som allerede sagt må det ske, uden at vi presser vores vesterlandske kulturmønstre ned over nogen.

I vort eget land må vi i CD erkende at arbejdsløsheden i de seneste år er gået hårdt ud over kvinderne til trods for den indsats, regeringen har gjort for at få kvindernes placering i uddannelsessystemet ændret i retning af mere reel ligestilling, kvindernes adgang til traditionelle mandefag og de muligheder, der er givet, f.eks. gennem EIFU-kurserne.

Centrum-demokraternes folketingsgruppe lægger vægt på ligestilling, når det gælder repræsentation i folketing, amtsråd og andre politiske råd og nævn.

Vi er nået ganske langt her i Danmark, ikke langt nok, men det har været en lang og tung proces. Det er dog vigtigt i denne forbindelse at understrege, hvor vigtigt det er, at kvinderne uddannelsesmæssigt har de samme muligheder som mænd, så man ikke havner i den situation, at kvinderne vælges, alene fordi de er kvinder, uden hensyn til, om kvalifikationer til at udføre de hverv, de skal varetage, er i orden.

Til slut vil jeg gerne benytte lejligheden til at advare mod det ene af de temaer, der skal drøftes i Nairobi, nemlig fredstemaet. Fredsdebatten skulle nødig overskygge bl.a. uddannelses- og sundhedsspørgsmålet, som vi i CD mener er det første skridt på vejen til ligestilling i den tredje verden. Centrum-demokraterne kan støtte den socialdemokratiske dagsorden.

Elisabeth Bruun Olesen (VS):

Hvad godt har kvindetåret bragt kvinderne? Som det er blevet sagt heroppefra fra mange sider, er vores situation ikke blevet ret meget bedre i dag, i hvert tilfælde ikke når vi ser på den materielle side. Med den økonomiske krise er vores situation blevet langt

[Elisabeth Bruun Olesen]

dårligere, end den var for 10 år siden. I Danmark stiger kvindearbejdsløsheden eksplosivt. Den 1. juli 1984 var der 130.500 arbejdsløse kvinder imod 109.200 mænd, selv om vi udgør ikke 50 pct., men kun 45 pct. af arbejdsstyrken, og over 70 pct. af jobtilbud nr. 2-motagere er kvinder.

Jeg vil ikke stå her og postulere, at den borgerlige regering og arbejdsgiverne målbevidst arbejder på at smide kvinderne ud af arbejdsmarkedet, men arbejdsgiverne vil have en fleksibel arbejdskraft, som ikke insisterer på fuld beskæftigelse, men vil nøjes med periodevis beskæftigelse, et antal timer, der varierer med virksomhedernes behov. Her er vi kvinder jo så dejlig nemme at starte med, fordi vi i kraft af vores ansvar for hjemmet har måttet finde individuelle løsninger ved at være den fleksible deltidsarbejdskraft. Dermed frygter jeg at kvinderne på dette område kan bruges som rambuk, så vi får en fleksibilitet på arbejdsmarkedet, der, hvis arbejdsgiverne da ellers får magt, som de har agt, og får deres hedeste ønsker opfyldt, kan føre til, at vi får et arbejdsmarked stort set uden arbejdstidsregler.

Både fru Hanne Severinsen fra venstre, arbejdsministeren og nu fru Bente Juncker fra centrum-demokraterne har været inde på, at det er betænkeligt, at kvinders erhvervsvalg retter sig mod så få erhverv, og at strategien må være at få kvinderne ind i mandefagene. Jeg er enig i, at kvinders erhvervsvalg skal udvides, og at vi også skal ind i mandefagene, men jeg vil altså gøre opmærksom på, at det er en meget lang, en meget langsom og en meget langstrakt proces, og det er ikke løsningen her og nu. De kvinder, der kommer ind i mandefagene, kan næsten tælles på to hænder. Her og nu må vi have nogle løsninger, der gør, at arbejdsløsheden falder her og nu. Derfor må arbejdstiden sættes ned, og derfor må vi have de offentlige beskæringer på budgetterne væk. Det er da en absurditet, at vi mangler kvinder, der kan få beskæftigelse på plejehjemmene, samtidig med at ældre ikke kan få plads på plejehjemmene og må vente i meget lang tid på at komme ind. Løsningen her og nu er altså ikke, at kvinder kommer ind i mandefagene. Jeg er selvfølgelig glad, hvis de af mine børnebørn, som er piger, engang ikke skal være arbejdsløse, men jeg vil sandelig også have, at de kvinder, der er arbejdsløse i dag, skal

have et arbejde. Derfor må vi også tænke her og nu.

Der er lang vej igen, før vi når en reel ligestilling. Overalt i verden er kvinders løn langt, langt mindre end mændenes. Kigger vi på nogle tal fra 1981, var kvinders procentvise andel af mandslønningerne 60 pct. i USA og 53 pct. godt og vel i Japan, for at tage to nationer, som erhvervslivet i Danmark altid ønsker at sammenligne os med og ser op til, når vi snakker økonomi og teknologi. Så ser det da lidt bedre ud herhjemme. Her svinger vi os op på godt 84 pct., men Sverige topper med 90 pct. Går vi så over til u-landene og kigger især på Asien, misbruges kvindelige industriarbejdere groft. En lang, lang række vestlige firmaer har flyttet deres produktion til Asien, hvor arbejdskraften er billig og villig. Kvinder trækker i tekstilfabrikkerne, i medicinfabrikkerne. Elektronikfabrikkerne i Hongkong, på Filippinerne, i Singapore, i Thailand misbruges af vestlige firmaer. Fagforeninger er forbudte, og mindstelønninger eksisterer ikke. Det handler om unge, ugifte piger; gifter de sig, får de sparket ud i arbejdsløsheden, og lønnen er ofte nede på 50 pct. af en mandsløn. Det er de barske vilkår, som de kvindelige industriarbejdere må arbejde under i et arbejdsmiljø, der siger spar to til alt, så dårligt er det.

I Afrika pukler kvinderne i landbruget, men deres indsats undervurderes, og de kræfter, der bruges på at modernisere u-landenes landbrug, kommer som regel slet ikke kvinderne til gode, men mændene. Det er mændene, der lærer om de nye afgrøder, det er mændene, der lærer at bruge de nye maskiner, og det er mændene, der kommer til at råde over de penge, der kommer ind ved salget af afgrøderne. I takt hermed falder kvindernes status. Dette må ændres, og bistanden må lægges om, f.eks. ved at oprette kvindekooperativer og ved at give lån og kreditter til kvinderne. Kun på den måde kan kvindernes situation forbedres.

På konferencen i Nairobi skal man diskutere ting af denne art, og det er da godt. Det er godt, at kvinders livsvilkår og kvinders situation overalt i verden kommer op på overfladen og bliver synliggjort, for kun sådan kan de ændres.

Men desværre er der jo langt fra teori til praksis, langt fra de flotte ord, også fra det danske folketingets talerstol, til den barske vir-

[Elisabeth Bruun Olesen]

kelighed. Det er kvindearbejdsløsheden i Danmark et godt eksempel på, og det samme gælder den takt, hvori vi får flere kvinder ind i råd og kommissioner. Det er ikke imponerende, at andelen er gået frem fra 8,2 pct. til 11,4 pct.

Så bliver der sagt af flere: ja men vi skal kun have kvalificerede kvinder ind. Her vil jeg spørge: hvad er kvalifikationer? Hvem er det, der skal bedømme dem? Er det mænds kvalifikationer, der er afgørende? Det er de i dag, og måske skulle man prøve at tænke på, at kvalifikationer også er noget andet. De erfaringer, kvinder har som kvinder, er også kvalifikationer. Samtidig skal kvinder, der arbejder i græsrodsarbejdet i Danmark, i kvindehusene, bruge uanede mængder af tid og kræfter på at fremskaffe penge fra det offentlige til et arbejde – tid og kræfter, som de kunne bruge meget bedre på kvindearbejdet i stedet for.

Der har været udtrykt en form for bekymring fra flere politikere med hensyn til, at kvindekongressen i Nairobi ikke må politiseres, men tingene fungerer ikke sådan. Man kan ikke adskille kvindepolitik og politik. Det er politik at klare kvinders arbejdsløssituation, det er politik at få en ny økonomisk verdensorden, det er politik at få skabt fred i verden. Derfor er det ikke et mål i sig selv at afpolitiserer kongressen.

Til slut vil jeg sige, at også vi kan støtte socialdemokratiets dagsordensforslag.

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg vil gerne begynde med at takke statsministeren og arbejdsministeren for deres redegørelser og vil med det samme sige, at mit parti kan tilslutte sig den dagsorden, der er fremsat af fru Helle Degn.

Så vil jeg stille spørgsmålet: hvor er ulighederne mellem kvinder og mænd størst? Hvor foreligger de store kvindeproblemer, i i-landene eller i u-landene? Så afgjort i u-landene. Derfor vil jeg her fokusere på kvindernes situation i den tredje verden. Jeg er meget enig i fru Lone Dybkjær's bemærkninger om, at vi især skal rette opmærksomheden mod u-landskvindernes vanskelige situation og se på, hvad vi fra vestlig side kan gøre for dem for at forbedre deres situation.

På dette punkt er jeg lidt skuffet over Ole Bang-udvalgets betænkning fra 1982. I Ole

Bang-udvalgets betænkning er der et kort afsnit, side 117–119, om kvindespørgsmålet, om bistand til kvinder. Det falder i to dele, en beskrivende del og en del omfattende udvalgets konklusioner, og her må man erkende, at analysen er meget summarisk, og at konklusionen ikke er præget af den største nytænkning. Det er rigtigt, at der i bistandsprojekterne i særlig grad skal sættes ind med aktiviteter, der kan oplyse og uddanne kvinderne i de fattige befolkningsgrupper; som eksempel nævnes sundhedsprojekter. Det er også væsentligt, at man i fremtiden er mere opmærksom på, at bistandsprojekter ikke utilsigtet får negative virkninger for målgruppens kvinder.

Men jeg synes, at Ole Bang-udvalget kunne have været mere i offensiven. Her synes jeg der er et punkt, hvor Danmark kunne have ydet mere inden for kvindetåret. Ole Bang-udvalget burde i højere grad have taget udgangspunkt i kvindernes egen arbejdssituation. De projekter, man satses på, må tilpasses kvindernes daglige tidsskema og placeres nær hjemmet. Der er især brug for projekter, der med udgangspunkt i kvindernes egen arbejdssituation kan effektivisere kvindernes landbrugsarbejde ved indførelse af hensigtsmæssig teknologi, give dem adgang til relevant uddannelse, lette deres arbejdsbyrde og sikre dem adgang til jord, kredit og konsulentbistand. Der er f.eks. brug for småbrønde, for skovprojekter, der letter kvindens mulighed for at få brændsel, for metoder til opbevaring, tilberedning og sammensætning af fødevarer, ja, for konsulentarbejde, der i særlig grad henvender sig til de kvinder, der arbejder i landbrugssektoren.

Jeg mener også, vi må erkende, at vi har ydet en u-landsbistand gennem projekter, som især har fremmet mandens udvikling, og som har distanceret kvindens udvikling fra mandens udvikling. Denne højteknologiske udvikling tror jeg også er en af årsagerne til den store sultkrise, vi oplever, hvor det har været industrien og mændene, man har satset på, og så har man glemt landbrugets udvikling. Det mener jeg at Danmark må erkende og være med til at forbedre i de kommende år.

Når det gælder situationen herhjemme, vil jeg især sige lidt om arbejdsmarkedssituationen. Jeg mener, at arbejdsmarkedet skal tilpasses den kendsgerning, at begge ægtefæller

[Kofod-Svendsen]

normalt ønsker tilknytning til arbejdsmarkedet. Men her mener jeg at der er et problem for dem – fortrinsvis kvinder – som har valgt at være hjemmearbejdende eller på stærkt nedsat arbejdstid under deres børns opvækst, og som nu har meget vanskeligt ved igen at komme ind på arbejdsmarkedet og f.eks. opnå lige ret til efteruddannelse inden for deres fag. Det fastlåser dem i de ringeste og dårligst betalte job, hvorved forskelsbehandlingen mellem kvinder og mænd opretholdes.

Dernæst vil jeg påpege indvandrerkvindernes vanskelige situation. Her må vi på én gang have respekt for deres kulturelle og religiøse egenart, men samtidig virkelig være opmærksom på deres vanskelige menneskelige og sociale situation og være parate til med ekstra foranstaltninger at hjælpe dem til at komme med i udviklingen, så det ikke går sådan, at mændene gennem deres tilknytning til erhvervslivet lærer om danske forhold, bliver mere og mere indlevet i danske forhold, mens kvinderne ikke bliver det, således at det medfører et skisma også i de enkelte familier. I det hele taget mener jeg, at vi især må sætte familien i højsædet, når vi skal se på situationen herhjemme.

Poulsaard (FP):

Jeg har da også lyst til at rette en tak til statsministeren og til arbejdsministeren. Det er da dejligt, at vi bor i et land, hvor vi kan bruge en formiddag af folketingets tid til nogle højtflyvende ord og skønne taler, og så kan societetet af damer komme ud at rejse igen for skatteyderpenge. Der bliver en masse konferencer, der bliver masser af kurser, der bliver masser af rejser.

Den danske befolkning har lige vist offervilje over for hungerramte i Etiopien og andre steder. Hvad om alle disse societetsdamer, der nu skal ud at have nogle gode frokoster og whiskysjusser, i stedet for brugte nogle af de penge til indsamlingen til Etiopien? Det ville gavne betydelig mere end alle de floskler, man står på folketingets talerstol og får udslynget.

Men selvfølgelig, venstrefløjen får da også afløb for sine aggressioner over for det borgerlige Danmark: kvinden har det så elendig! Vi har jo hørt det hele, men det behøver man ikke at bruge en kvindekongress i Nairobi som undskyldning for. Selvfølgelig

ønsker vi alle sammen, at der bliver gode forhold for mænd og kvinder overalt på jorden. Men jeg tror ikke, at der kommer det mindste ud af det, når fine fruer fra de velbærgede klasser sætter sig sammen til nogle cocktailparties. Det skal man være mere end naiv for at tro på.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Der har været mange indlæg i denne debat, og jeg må sige, at jeg har været enig med langt de fleste af ordførerne i langt det meste af det, de har sagt.

Fru Helle Degn fremhævede, at man ikke kan få ligestilling på 10 år, og deri er jeg fuldstændig enig. Nu er hverken fru Helle Degn eller jeg så unge, som vi engang var, men vi var begge to meget aktive, dengang vi fik kvindeåret, i 1975, og vi husker den debat, der gik på, at nu fik kvinderne chancen, fordi de nu fik et helt år, der var deres eget, og nu havde de i hvert fald at udnytte den chance, for ih, hvor havde mændene været gode! Men hvis de så til gengæld ikke kunne nå det hele på et år – og det gjaldt selvfølgelig både i Danmark og inden for hele FN-familien – så var det også deres egen skyld.

Men kvinderne var heldigvis de kloge og fik gennemført et kvindetiår, og vi ved jo også godt, at man ikke kan gennemføre ligestilling globalt, regionalt eller nationalt på 10 år, for den kvindebevægelse, vi kender i Danmark, går mere end 100 år tilbage, og fortsat er der problemer.

Fru Helle Degn var inde på, at kvinder nu har fået foden ind på arbejdsmarkedet, og det er rigtigt. Jeg tror også, at det er rigtigt at sige igen og igen – for der er måske nogle, der ikke lægger mærke til det eller glemmer det – at de undersøgelser, der har været lavet om, hvorvidt nu arbejdsløse i virkeligheden ønskede at arbejde eller ikke at arbejde, viser, at der ikke er nogen forskel på mænd og kvinder dér: arbejdsløse kvinder ønsker også at arbejde. Ja, der vil selvfølgelig altid være nogle, der ikke vil gøre det, og nogle, der er syge, og sådan noget. Det var det, jeg prøvede på at sige. Det ønsker man ikke blot af økonomiske grunde, men også af følelsesmæssige grunde. Man ønsker at være et selvstændigt menneske, og man ønsker altså også at kunne forsørge sig selv og eventuelt sine

[Arbejdsministeren]

børn, hvis man ikke finder, at ens ægteskab eller parforhold fungerer godt nok.

Så var fru Helle Degn inde på, om vi nu er ved at sætte fremskridtene over styr. Det mener jeg ikke vi er. Jeg mener, vi må erkende, at det ikke går hurtigt nok, og at det ikke går godt nok. Da vi havde møde i regeringskomiteen i mandags, fik vi beretning om, hvad der var sket på en lang række regionale konferencer, der havde været afholdt i Arusha og i Bagdad og i Havanna bl.a. Det viste sig, at på grund af de økonomiske forhold kunne man vel egentlig ikke sige, at det på disse økonomiske og sociale områder var gået frem for kvinderne. Men der er vel kommet en større selvbevidsthed hos kvinderne, i hvert fald i vores del af verden, dette, at man ikke længere vil acceptere at være usynlig eller at være »det andet køn«, hvilken vending vi nu vælger.

Fru Helle Degn sagde, at der er kommet ændringer i hjemmet, og at der nu også må komme ændringer i systemerne. Jeg tror sådan set, at det hele hænger sammen, for vi har i Danmark fået gennemført lovgivning om væsentlige ting, om ligeløn og ligebehandling. Vi ved også godt, at til trods herfor har vi ikke den totale ligestilling, sådan som vi ønsker os det, men vi har et lovmæssigt grundlag, som er nødvendigt for at kunne gå videre. Lovgivning er nødvendig, men den er ikke nok, og det samme kan vi sige om en handlingsplan. Den er et instrument for os til at arbejde med, men den er ikke nok i sig selv. Derfor er det også godt, hvis der sker ændringer i hjemmene, fordi dette også er en helt afgørende betingelse for, at vi kan komme videre.

Nu var fru Helle Degn også inde på det udvalg, der blev nedsat efter 1980-konferencen for at følge den op, og det var jeg sådan set også i mit indlæg. De to ting, man hovedsagelig har drøftet i udvalget, har for det første været kvinder i beslutningsprocessen, og vi kan glæde os over, at det er gået frem inden for det, jeg vil kalde den politiske beslutningsproces i folketinget og ved kommunvalg og amtsrådsvalg. Det kan vi jo ikke rigtig præge her gennem lovgivning, men det, vi selvfølgelig kan præge, er kvinders deltagelse i råd, nævn og udvalg, og vi kan måske også se på, hvilke udviklingsmuligheder, hvilke karrieremuligheder f.eks. den offentlige sek-

tor tilbyder kvinderne, og så motivere den private sektor til at gøre noget lignende.

Der er nogle, som synes, at det er fint, at medlemstallet i offentlige udvalg fra 1976 og til nu er steget fra 8,2 pct. til 11,4 pct., for det er jo alligevel en væsentlig stigning at gå fra 8 til næsten 12 pct. Det synes jeg ikke – i betragtning af, at vi vel har godt 24 pct. kvinder i folketinget. Jeg synes, at det er alt for lidt, og derfor bliver der også arbejdet videre med denne sag, således at vi kan forsøge at få flere kvinder frem og få gjort kvinderne mere synlige.

Så var der det andet spørgsmål, spørgsmålet om økonomi. Det er klart, at kvindeorganisationerne ønsker penge at arbejde med. Man har sine medlemskontingenter, og dem forsøger man at sætte op, men det er dyrt at drive aktiviteter i dag. Det, der har været meget vanskeligt for regeringen i en fase, hvor Danmark er i økonomisk krise, og hvor vi på mange områder har måttet spare mange milliarder kroner – og det har været og er hårdt – har været ligesom at kunne sige, at der f.eks. skulle gennemføres forslag om, at kvindebevægelsen som helhed skulle have en plads på finansloven, og at man så skulle dele ud derfra. Det har der jo heller ikke været nogen socialdemokratisk regering der har gjort.

Debatten om dette i udvalget endte jo med, at regeringen måtte tilkendegive, at man ikke kunne sætte kvindebevægelsen på finansloven, men det er også sådan, at på det sidste møde, der blev afholdt i udvalget, og som fandt sted den 27. maj 1984, var der enighed mellem Danske Kvinders Nationalråd, Dansk Kvindesamfund og repræsentanten for Dannerhuset om, at kvindeorganisationerne ville lave et fælles forslag om økonomisk støtte til disse, og når dette forslag ville fremkomme, ville udvalget blive indkaldt til møde på ny. Der er imidlertid ikke kommet noget nyt forslag fra kvindeorganisationerne om økonomisk støtte, og derfor har udvalget heller ikke været indkaldt.

Derudover vil jeg sige, at selv om man ikke er på finansloven med en selvstændig paragraf, kan man jo godt få penge. Jeg ved f.eks., at Danske Kvinders Nationalråd i 1985 får relativt store beløb fra tipsmidlerne i forhold til andre grupper, at man fra finansministeren får 125.000 kr. plus 75.000 kr. ekstra på grund af, at der skal være kvinde-

[Arbejdsministeren]

konference i Nairobi, og så vidt jeg har forstået, får Danske Kvinders Nationalråd derudover også tipsmidler fra undervisningsministeren, så det er jo ikke sådan, at der slet ikke sker noget på dette område.

Man kan diskutere, om man skal lave en handlingsplan. Det kan man måske nok gøre og måske stramme lidt op på strukturen, men det er vel også meget vigtigt, som fru Hanne Severinsen var inde på, at man ikke bare laver en handlingsplan for at lave en handlingsplan, men at man også handler og finder ud af, hvordan man skal handle. Det svarer måske godt til den debat, vi havde i regeringskomiteen, hvor vi både diskuterede strategier og instrumenter og forskellen mellem dem, noget, som jo ikke blot hører sammen i Nairobikonferencens regie, men også når vi skal hjem og følge op bagefter.

Så vil jeg gerne sige til fru Ebba Strange, at jeg er enig i, at kvinderne ikke lader sig standse længere. Det kan gå langsommere eller det kan gå hurtigere med, at de kommer frem, men jeg tror altså ikke på, at vi vender tilbage til det, nogle i mandssamfundet kalder de gode gamle dage, hvor kvinderne igen går hen og bliver usynlige. Dertil tror jeg, at kvinder ligesom har fået for meget smag for, hvor dejligt det er at være synlig og selv kunne bestemme over sit liv.

Jeg mener også, det er væsentligt, at man arbejder videre med disse ting, og at man på Nairobikonferencen støtter bestræbelser for at udvikle strategier frem til år 2000, for vi kan jo ikke standse her, når vi ved, at vi ikke har fået ligestilling. Så må vi arbejde videre og finde ud af, i hvilket tempo vi kan arbejde.

Det er klart, at der også er økonomisk ulighed, og at økonomiske kriser rammer kvinder hårdere, end de rammer mænd. Det fremgår også af det, jeg sagde om referatet fra de regionale konferencer i Arusha, Bagdad og Havanna. Kvinder har tit det dårligste uddannelsesgrundlag og det mest ufaglærte arbejde, og derfor er det vigtigt at gøre noget for kvinderne.

Jeg vil gerne sige til fru Ebba Strange, at jeg ikke rigtig i arbejdsministeriet råder over konsulenter. Jeg har altså ikke fjernet nogen konsulenter fra Danske Kvinders Nationalråd, idet jeg altså ikke inden for mit ministerium har mulighed for at give dem nogen.

Derfor har jeg heller ikke kunnet fjerne nogen.

For øvrigt er jeg meget enig i det, fru Ebba Strange også sagde om Kvininfo. Jeg mener, at det arbejde, der udføres i Kvininfo, er af meget stor betydning for hele kvindeforskningen, og at det foregår på et meget højt niveau og på et meget sagligt grundlag.

Jeg er også meget enig i det, som fru Lone Dybkjær sagde. Jeg tror, det er svært under en forespørgselsdebat at komme rundt i hele den nationale og også den globale sektor, men sundhedsaspektet er jo meget afgørende. Som fru Lone Dybkjær også fremhævede: det afgørende er u-landskvinderne. Jeg vil ikke reducere den danske ligestillingskamp til at være ingenting, men når man har fulgt med i hele decemberforløbet, hvor vi blev fantastisk grundigt orienteret om, at Afrika sulter, og man har set disse mødre – jeg har altid følt, at noget af det værste, der kunne ske for en kvinde, var, at ens børn døde af sult fra én, fordi man ikke kunne give dem mad eller ikke kunne give dem medicin; det må være noget af det mest grufulde, man kan stå over for – så tror jeg også, det er væsentligt, at man satser på u-landskvinderne, som altså er dårligere stillet, end vi er, og at man både satser på at hjælpe dem til udvikling og hjælpe dem til sundhed, som jo er en del af udviklingen.

Selv om vi ikke skal standse op her, synes jeg, vi kan være glade for, at Danida faktisk gør så meget. Danida har jo konsulenter, som gennemgår alle Danidaprojekter, inden de bliver godkendt, med henblik på, om der nu også er kvinderelevans i dem, og vi har finansieret en række drikkevandsprojekter i flere af vore hovedmodtagerlande. Vandprojekter betyder enormt meget for at lette kvinders arbejdsbyrde, for det er jo kvinderne, der skal hente og bringe vand, og Danmark har også finansieret mange sundhedsprojekter. Mange af dem har været rettet mod gravide kvinder og kvinder med småbørn. Det har også drejet sig om projekter med vaccination af børn under 5 år mod de mest almindelige børnesygdomme, forebyggende svangerskabsundersøgelser, spædbørnsundersøgelser, vejledning om ernæring og kostsammensætning og oplysning om og undervisning i familieplanlægning.

Men når man skal medvirke til dette, kræver det både erfaringer og viden om, hvad

[Arbejdsministeren]

det er for nogle livsforhold, kvinderne har i udviklingslandene, og det kræver i høj grad, at de mennesker, der går ud og arbejder med udviklingsbistand, også tænker kvindesagligt og forstår kvindernes baggrund, og at de sikrer sig, at bistanden gavner kvinderne lige så meget, som den gavner mændene, og at den ikke bare går til de, nej, jeg tør ikke sige prestigeprojekter, men projekter, som traditionelt ville gavne mænd, fordi disse nu altså er mest synlige i verden.

Medarbejdere i Danida får tilbud om et efteruddannelseskursus vedrørende kvinders forhold og situation inden for de forskellige sektorer i vore modtagerlande – det synes jeg er meget væsentligt – og derfor er de altså også i stand til at foretage analyser, inden vi siger god for projekter. Det mener jeg er meget relevant, og jeg kunne ønske, at alle andre lande, der også giver udviklingsbistand, i deres arbejde ville indlægge noget af det samme, som Danida har gjort her.

Jeg har været meget glad for den positive holdning, der har været givet udtryk for under debatten; jeg synes, det har været en meget saglig debat. Den er vel også præget af, at det er gået meget godt med kvinders andel her i folketinget, for bortset fra en enkelt har det jo været kvinder, der har været ordførere, og de har alle ud fra forskellig politisk baggrund haft et ønske om at bidrage til at gavne kvinder også i andre lande. Det mener jeg er meget afgørende.

Når vi ser på det dagsordensforslag, der er fremsat af fru Helle Degn, vil jeg endnu en gang sige, at det er væsentligt, at vi arbejder videre efter 1985. Vi kan ikke bare tage til Nairobi og pakke kufferterne og tage hjem igen og sige: det var så det. Vi må udvikle strategierne frem til år 2000 på den bedst mulige måde, og så må vi finde ud af, hvordan vi fortsætter arbejdet globalt, og ikke bare overlade det til de forskellige regioner. Det tror jeg der vil ligge en fare i. Det er også væsentligt, at vi gør noget for vilkårene for kvinder i den tredje verden, at vi gør det i den bredest mulige sammenhæng, og at vi har så mange kontakter som muligt til kvinder fra u-landene på konferencen. Jeg kan heller ikke se, at vi fra regeringens side kan have noget imod, at vi får en handlingsplan. Jeg mener egentlig, vi har gjort mange ting; vi har bare ikke kaldt det for en handlingsplan. Når udenrigsministeriet efter indhent-

ning af oplysninger fra en lang række ministerier har udfyldt et spørgeskema fra FN om, hvad der egentlig er sket siden sidst, er det måske en eller anden form for indirekte handlingsplan, hvor der kunne være en idé i, at vi, efter at man er kommet hjem fra Nairobi, overvejer, hvordan vi på nationalt plan kan sikre, at vi får en bred indsats til fremme af kvindernes stilling overalt i samfundet, således som fru Helle Degn anfører i sit forslag om motiveret dagsorden.

Helle Degn (S):

Jeg vil gerne takke, og jeg deler arbejdsministerens opfattelse af den positive holdning, som folketingets partier har ønsket at signalere under denne debat. Jeg kan ikke rigtig tilslutte mig arbejdsministerens argument om, at Danmark befinder sig i en økonomisk krise og derfor ikke rigtig kan give støtte og opbakning til det vældig værdifulde arbejde, der sker i kvindeorganisationerne. De repræsenterer en ressource, som kan være med til at skabe forandringer i dette samfund, og vi har brug for alle de kræfter, der vil medvirke til, at vi ændrer på kvinders og mænds muligheder, sådan at de kan deltage ligeligt.

Derfor vil jeg også sige til fru Eva Møller, at jeg ikke rigtig ved, hvordan jeg skal forstå fru Eva Møllers bemærkninger om den meget positive holdning til kvindeorganisationerne. Jeg synes, de repræsenterer en ressource; de er dukket op, de har bestået en tid, de arbejder mere og mere intenst, og det er udtryk for en vilje. Det synes jeg på en måde at de politiske partier og regeringen bør tage alvorligt som en hjælpende hånd til disse forandringer, som vi alle har meget brug for.

Jeg er nok en smule uenig med fru Eva Møller på ét punkt, og det er i spørgsmålet om, at vi er nået vældig langt med hensyn til repræsentation i beslutningsprocesserne. Desværre har vi jo måttet konstatere, at Danmark er fjerdesidst blandt de nordiske lande med hensyn til repræsentation i de politiske beslutningsprocesser, og det synes jeg vi skal gøre en alvorlig indsats for at ændre på i den kommende tid, og det har jeg også noteret mig at der er en bred enighed bag.

Hvad angår den alternative kvindekongress, som både fru Eva Møller og fru Hanne Severinsen var inde på, synes jeg faktisk,

[Helle Degn]

det er vigtigt, at Danmark – da vi ved flere forskellige FN-generalforsamlinger har givet udtryk for, at vi synes, at den var meget vigtig at afholde – er repræsenteret ved den pågældende kvindekongress. Jeg synes faktisk, at vi bør optræde, som de andre nordiske lande også gør. Vi ved, at Sverige vil deltage fuldt ud både i den alternative og i den officielle kvindekongress, og jeg synes, at vi bør optræde i samme selskab.

Til fru Lone Dybkjær den bemærkning, at jeg deler den opfattelse, at kvinders sundhed er et meget elementært og vigtigt problem, når vi skal debattere, og når vi skal lytte til den tredje verdens kvinders problemer. Det stod også centralt i den debat, vi havde her i folketingset i forbindelse med »Afrika Sult«, og da vi skulle beslutte os for en ny femårsplan på hele det bistandspolitiske område. Socialdemokratiet er altså af den opfattelse, at kvinders vilkår her bør iagttages, og at man bør øge engagementet på dette område.

Den afsluttende bemærkning fra min side skal være, at vi har talt meget om nogle strukturforandringer, lovgivningsmæssige forandringer, som vi gerne vil etablere. Jeg tror, det handler meget om, at præmisserne for de ændringer, som vi skal igennem i de kommende år, bliver fulgt op af de politiske partier, at der bliver lyttet til de ønsker, familierne signalerer til systemerne. Det bør de politiske partier tage alvorligt.

Jeg vil gerne takke for den store tilslutning, der har været til det dagsordensforslag, jeg har fremsat på socialdemokratiets vegne. Både her, i Norge og i Sverige er det et godt signal at sende ud fra landets parlament om en vilje til at skabe lige muligheder for kvinder overalt både nationalt og internationalt, og der er også med denne dagsorden givet udtryk for, at man ønsker, at den proces, som er sat i gang, skal fortsættes. Det synes jeg er godt for dem, som skal afsted, og som skal repræsentere det danske folketing i Nairobi.

Til statsministeren og arbejdsministeren den bemærkning: jeg håber på, at også de kan tilslutte sig – sådan har jeg forstået arbejdsministerens bemærkninger – at der skal gøres status, når vi vender hjem fra Nairobi. Vi ønsker, at regeringen fremlægger sine planer for aktiviteter også efter Nairobi. Jeg tror, der er mange danske kvinder, der glæ-

der sig til en plan for en målrettet aktivitet, et medspil fra systemet og fra de politiske partier.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg vil bare lige præcisere, at der både i Norge og i Sverige er tale om, at man adskiller den alternative kongress fra regeringskongressen; der er ikke tale om, at man blander dem sammen, og derfor heller ikke tale om en officiel delegation dertil. Jeg tror heller ikke, det er nogen god idé. Man skal ikke blande tingene sammen. Det ene er en kongress af folk, der repræsenterer organisationer og sig selv, og selvfølgelig kan vi fra dansk side støtte, at organisationerne får mulighed for at komme derned, men man skal ikke blande tingene sammen. Jeg ønsker sådan set også selv at være med i den alternative kongress, men det må jeg prøve at få mulighed for i tilknytning til den anden. Man kan selvfølgelig sige, at det var nemmere før i tiden, hvor de to kongresser foregik på samme tidspunkt, men til gengæld kan der måske komme noget godt ud af det andet. Som jeg præciserede i mit første indlæg, kan det betyde, at man kan tage resultaterne fra den alternative kongress med på den officielle.

Eva Møller (KF):

Da jeg ikke havde mulighed for det i mit første indlæg, skal jeg nu her på den konservative folketingsgruppes vegne tilkendegive, at også vi kan støtte det dagsordensforslag, som fru Helle Degn har fremsat på socialdemokratiets vegne. Vi finder det rimeligt, som jeg også betonedede i mit første indlæg, at vi fokuserer på den tredje verdens kvinder, på udviklingslandene, og vil gerne gøre det til et væsentligt tema på selve kongressen og derfor også gerne i en dagsorden. Vi har ikke noget imod, at man afslutter forløbet med en egentlig handlingsplan, idet jeg dog gerne, ligesom arbejdsministeren tidligere har gjort det, vil understrege, at det ikke så meget er et spørgsmål om at få lavet nogle fine og dyre planer, som et spørgsmål om i handling at vise, hvad man egentlig mener med ligestilling.

Når jeg nu har sagt det, vil jeg gerne komme med nogle lidt polemiske bemærkninger

[Eva Møller]

til fru Helle Degn, måske dryppe lidt malurt i bægeret, for fru Helle Degn bebrejdede mig, at kvinderepræsentationen i Danmark i de besluttende organer ikke var så pæn, som jeg gav udtryk for – vi var de fjerdedårligste i Norden. Dertil kan jeg stort set kun sige, at det er op til fru Helle Degn og hendes parti at gøre noget ved det. Regeringen blev bebrejdet, at den ikke ville stille flere penge til rådighed. Hvis fru Helle Degn tror, at penge gør det, vil jeg da opfordre socialdemokratiet til at stille nogle penge til rådighed, fordi socialdemokratiet jo rent faktisk er det eneste parti i folketinget bortset fra de frie demokrater, hvor kvinderepræsentationen ikke overstiger 20 pct. I de andre partier taler vi måske ikke så meget om det, men vi viser det i gerning. Det er i hvert fald det, vi gør i vort eget parti, hvor vi gennem støtte til kvindernes politiske arbejde, ved at tage dem alvorligt, ved at give dem lige muligheder og på alle andre områder støtter kvinderne. Det er den holdning, som vi fra det konservative folkeparti og regeringens side også gerne vil føre ud i livet. Men som sagt: mener man, at penge gør det, synes jeg, socialdemokratiets kvinder skulle have lidt flere penge og dermed bringe kvinderepræsentationen op.

Ebba Strange (SF):

Det første er til arbejdsministeren: det er rigtigt, at de konsulenter, som DKN har haft at råde over, er konsulenter, der er kommet fra undervisningsministeriet, og derfor er jeg glad for, at undervisningsministeren nu er til stede. Når jeg rettede spørgsmålet om en forlængelse af konsulentordningen til arbejdsministeren, er det selvfølgelig, fordi jeg gik ud fra, at arbejdsministeren repræsenterer regeringen her i dag. Men nu, hvor undervisningsministeren er her, vil jeg gerne sige, at det, jeg sagde i mit første indlæg, var, at jeg synes, det var et meget dårligt tegn her i kvindetiåret, hvor man fra regeringens side taler meget om kvinder i mandefag, at man så har fjernet to konsulenter fra Danske Kvinders Nationalråd, som arbejder med netop disse problemer. Det er et SUA-projekt, og jeg vil bede undervisningsministeren gå hjem og se på det og overveje, om Danske Kvinders Nationalråd ikke burde have lov til at fortsætte med de to konsulenter.

Jeg stillede et spørgsmål til, og det var om kvindeårsfonden. Man fik i 1975 optrykt et frimærke, et overfrankeret frimærke, eller hvad sådan et hedder, som har givet mulighed for, at man i løbet af de ti år, der er gået, har kunnet uddele midler til kvindeprojekter, og jeg vil bede regeringen overveje, om det ikke var en idé at gøre det i år igen. Jeg ved, at ministeren for offentlige arbejder godt kan lide spændende frimærker, så det kunne jo godt være, han syntes, et sådant frimærke også var en spændende ting.

Endelig vil jeg lige stille et sidste spørgsmål – jeg kan godt se, at folk kommer nu, så det lader til, at debatten skal til at være forbi. Arbejdsministeren oplyste, at man havde givet 1 mill. kr. til Forum. Det synes jeg er godt. Vi havde besøg af nogle sydafrikanske kvinder for et par måneder siden, og vi skal i morgen i landstingssalen have en høring om kvinders vilkår i Sydafrika. Jeg ved, at de kvinder, jeg talte med, da de var her sidst, opfordrede de rige landes regeringer til at yde bidrag til, at de fattige kvinder faktisk kunne få lejlighed til at deltage i konferencerne i Nairobi, og jeg vil gerne høre, om de penge, der er givet til Forum, alene er givet til dansk deltagelse, eller der også er afsat midler til at hjælpe u-landskvinderne med at komme til Nairobi. Det ville være en god gestus fra Danmarks side, hvis det var tilfældet.

Til slut vil jeg lige knytte et par bemærkninger til det, der er sagt af andre ordførere om det kønsopdelte arbejdsmarked og beskæftigelsen i det hele taget.

Jeg mener heller ikke, det er nok at fokusere på, at vi har et kønsopdelt arbejdsmarked. Det har vi, og det er dårligt. Det er vigtigt, at der på alle niveauer sættes initiativer i gang for at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked, men samtidig er det vigtigt at gøre noget helt alvorligt for den beskæftigelsessituation, kvinder befinder sig i her og nu. Det virker pinligt med det, man skal diskutere senere på dagen, at denne regering fjerner jobskabelsesloven, som har været baggrunden for mange gode projekter ude omkring i amterne og kommunerne, der især har henvendt sig til de dårligst stillede kvinder: de enlige mødre, indvandrerkvinderne, de langtidsledige unge. Selv arbejdsministeren indrømmer jo, at beskæftigelsessituationen for kvinder bliver mere og mere skæv i forhold

[Ebba Strange]

til mænds, og jeg tror ikke, den eneste løsning er at sige: så skal vi have flere kvinder i mandefag. Det er også vigtigt, at man interesserer sig for at få kvinder i arbejde her og nu. De kvinder, der lever her og nu, kan ikke leve af, at deres børnebørn får beskæftigelse i mandefagene.

Til fru Hanne Sverinsen, der talte om, at kønskvotering var en dårlig idé – det var kvinders kvalifikationer, der skulle være afgørende for, om de kom ind i det politiske liv – vil jeg sige, at jeg repræsenterer det eneste parti, der faktisk har praktiske erfaringer med at anvende en kønskvoteringsordning, og min erfaring er, at vi har fået så mange fremragende kvalifikationer på bordet, som vi aldrig ville have fået, hvis ikke nogle kvinder var kommet frem, om hvem mændene ikke troede at de havde kvalifikationer, og som såmænd dårlig nok troede det selv. Men det var nogle andre kvalifikationer, og derfor tror jeg, det er vigtigt, at vi i en kvindelig udviklingsstrategi også diskuterer, hvad det er for kvalifikationer, vi lægger vægt på, om det kun er dem, vi har fået præsenteret fra mændene gennem hele vores lange historie, eller der også er nogle andre, som vi kan bidrage med.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Jeg vil gerne sige til fru Helle Degn, at da vi tidligere har været enige om, at lovgivning alene ikke gør det, og at handlingsplaner alene heller ikke gør det, men er nødvendige, er det også klart, at det i ligestillingsarbejdet er meget væsentligt, at kvindeorganisationerne, kvindebevægelsen, er inddraget. Det, at regeringen ikke har kunnet medvirke til, at kvindeorganisationerne, kvindebevægelsen, har fået en selvstændig paragraf på finansloven, betyder jo ikke, at der ikke er ydet økonomisk støtte til kvindebevægelsen. Der er, som jeg nævnte det før, ydet et ganske anseligt beløb til Danske Kvinders Nationalråd: 200.000 kr. i år plus det, der er fra undervisningsministeriet. Der er ydet støtte til Kvindeforbund, der er ydet støtte til KULO, og der er ydet støtte til Dansk Kvindesamfund i mindre størrelsesorden.

Det er væsentligt med kvinder i beslutningsprocessen. Jeg kunne jo henvise til det, fru Eva Møller sagde, men jeg er enig i, at det er væsentligt at gøre en indsats for, at

kvinder kommer med. Om vi så er det land, der ligger dårligst inden for Norden, så ligger vi dog meget fint sammenlignet med EF, Vesteuropa og den øvrige del af verden, men jeg vil selvfølgelig ikke hænges op på, at 24 pct. er nok, for det synes jeg selvfølgelig ikke det er.

Hvad angår den alternative kvindekongress, finder jeg det beklageligt, at de to kongresser ikke kører samtidig, som de gjorde i Mexico og i København, således at folk kunne gå fra det ene sted til det andet, men det har nu ikke været teknisk muligt at få gennemført dette. Men den alternative kongress er jo sådan set kvindebevægelses, den enkelte kvindes, kongress, så det kan vel ikke være meningen, at alle de officielle regeringsdelegationer skal være dér og skal blande sig i debatten dér.

Hvad angår de bemærkninger, fru Ebba Strange gjorde, vil jeg gerne sige, at det er rigtigt, at der i 1975 var tale om et frimærke med overporto. Der har været rettet henvendelse til ministeren for offentlige arbejder gennem det udvalg, der blev nedsat til at følge 1980-kongressen op, om, at man også her i 1985 kunne få et frimærke med overporto. Ministeren for offentlige arbejder har ikke kunnet støtte dette forslag, idet der allerede på det tidspunkt, hvor vi kom frem med det, har været overvejelser i gang om et frimærke til en række andre formål.

Den million kroner, der fra dansk side er givet til Forum 1985, er ikke givet til deltagelse for danskere, der skal rejse derned, den er givet som et beløb til støtte for forberedelsen af det organisatoriske, sådan at man i det hele taget kan etablere et Forum 1985. Der er altså ikke noget med, at den bevilling bruges til at sende kvinder af sted. Den er simpelt hen givet, for at Forum 1985 kan køre.

(Kort bemærkning).

Ebba Strange (SF):

Jeg takker for svaret og skal kun lige komme med to korte bemærkninger. Den ene er, om den danske regering så har overvejet at give støtte til u-landskvindernes deltagelse i Nairobi-kongresserne, og den anden er, at jeg er helt enig med arbejdsministeren og fru Hanne Sverinsen i, at det er kolossalt farligt, hvis regeringerne – disse statsapparater – på nogen måde begynder at sætte sig på den

[Ebba Strange]

alternative konference. Men på den anden side synes jeg, det er vigtigt, at regeringen og vi som politisk organer er helt orienteret om, hvad der sker på den alternative konference, og derfor vil jeg bede om, at man overvejer, om man dog ikke kunne finde en mellem løsning – ikke, at man kommer til at sætte sig på den eller blander sig i organiseringen af den eller noget lignende, men at nogle dog er til stede, medens den foregår, så man har lejlighed til at følge debatten og følge det, der sker, for det kan være vigtigt også for det videre arbejde i de statslige organer.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Helle Degn (S) (se foran)
vedtoges med 118 stemmer (S, KF, V, SF, RV, CD, VS og KrF) mod 2 (FP).

Hermed sluttede forespørgslen.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg skal hermed udsætte mødet. Mødet genoptages kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 12.10

Mødet genoptaget kl. 13.15

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Første behandling af lovforslag nr. L 105:

Forslag til lov om ombygning m.v. af Fysiurgisk Hospital i Hornbæk.

(Fremsat 12/12 84).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Lerke (S):

Socialdemokratiet er positivt indstillet over for forslaget. Det er ubehageligt at leve i uvished, og derfor er det godt, at der nu kommer en afklaring på problemerne i forbindelse med Fysiurgisk Hospital i Hornbæk.

Det er for mig at se den rigtige løsning, ministeren er kommet frem til.

De aktiviteter, der har været i gang fra patientside for at bevare hospitalet, er fuldstændig forståelige. Patientbehandling er jo mange ting, og en af de ting, som er ganske væsentlige, er, at miljøet skal være godt. Patienterne skal finde sig godt på det sted, hvor de går til behandling, og i den forbindelse har Hornbæk mange fordele. Ikke alene er der et godt og velfungerende personale, også hospitalets beliggenhed er god; den findes simpelt hen ikke bedre nogetsteds i landet.

Kort og godt er Fysiurgisk Hospital i Hornbæk et godt miljø for patienterne. Desuden har det en stor betydning for egnen, at hospitalet bliver bevaret som arbejdsplads.

Med disse ord skal jeg på socialdemokratiets vegne give tilslutning til lovforslaget.

Bente Nielsen (V):

Jeg vil gerne starte med at takke ministeren for, at dette lovforslag nu er blevet fremsat. Diskussionen om Fysiurgisk Hospital i Hornbæk har jo stået på i flere år, så jeg synes, det er godt, at der nu skaffes klarhed om hospitalets fremtid. Jeg er glad for, at der er fundet en løsning, så hospitalet i Hornbæk bliver bevaret, da der helt klart er en masse fordele for patienterne ved at være på et hospital, som ligner det udenfor liggende samfund mest muligt. Der er jo her tale om genoptræning af patienter, som senere skal kunne klare sig på egen hånd i samfundet uden for et hospital. Netop lokalmiljøet i og omkring hospitalet i Hornbæk giver mulighed for en alsidig genoptræning både fysisk og psykisk. Vi har da også ved forskellige lejligheder modtaget henvendelser fra både patienter og personale på Hornbæk om hospitalets fremtid, udtalelser og henvendelser, der i altovervejende grad har anbefalet, at hospitalet forbliver, hvor det er.

Der har tidligere i diskussionerne været udtrykt nogle lægelige betænkeligheder ved en forbliven i Hornbæk, og de betænkeligheder synes ministeren da også at have fundet en god løsning på ved nu at oprette et akutcenter på rigshospitalet, et center, der først og fremmest skal bruges i den indledende behandlingsfase for patienterne. Samtidig betyder det, at hospitalet i Hornbæk i højere